

Veera Rätty

LASTENSUOJELU DESISTANSSIN TUKENA

Kirjallisuuskatsaus lapsen rikollisesta käyttäytymisestä ja lastensuojelutyöstä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Maaliskuu 2024

TIIVISTELMÄ

Veera Rätty: ”Lastensuojelu desistanssin tukena” Kirjallisuuskatsaus lapsen rikollisesta käyttäytymisestä ja lastensuojelutyöstä

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

Maaliskuu 2024

Julkisessa keskustelussa on ollut esillä huolestuttava kehityskulku siitä, miten lasten rikollinen käyttäytyminen ja erityisesti väkivalta- ja ryöstörikollisuus ovat lisääntyneet. Integratiivinen kirjallisuuskatsaus käsittelee lapsen rikollista käyttäytymistä, desistanssia ja sosiaalityöntekijän perheeseen ja lapseen kohdistamaa tukea kansainvälisten tutkimusten avulla. Tavoitteena on selvittää lapsen desistanssia tukevia tekijöitä sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijän lapseen ja perheeseen kohdistamaa tukea. Sosiaalityöntekijän antamaan tukeen sisältyy konkreettisia toimia sekä toiveita ja odotuksia siitä, millaisiin asioihin viranomaistoiminnassa tulisi kiinnittää huomiota.

Tutkielman aineisto koostuu 12 vertaisarvioidusta empiirisestä tutkimuksesta. Aineisto koostuu laadullisista, määrällisistä ja monimenetelmällisistä tutkimuksista. Tutkielman analyysi on tehty temaattisena teoriaohjauksena analyysinä, jossa lapsen rikollista käyttäytymistä käsitellään desistanssin -käsitteen avulla. Analyysissä on yhdistetty aineistolähtöisyys ja teoriaohjaavuus.

Lapsen käyttäytymiseen sisältyy normatiivisia odotuksia siitä, mikä nähdään laadukkaaksi lapsuudeksi. Lapsen desistanssia tukee turvallinen läheisverkosto, joka ottaa vastuun rikollisuudesta irrottautumisesta yhdessä lapsen kanssa. Sosiaalityöntekijän antaman tuen tulee kohdistua sekä lapseen että vanhempiin ja huomioida perhesuhteiden haasteet. Tuen tulee tavoitella yhteisen ymmärryksen muodostamista yhdessä lapsen, vanhemman ja viranomaisten kanssa. Lasten onnistunut rikollisuudesta irrottautuminen on todennäköisempää, jos perhe on aktiivisesti osana prosessia. Läheissuhteiden lisäksi merkityksellinen tekeminen, kuten säännöllinen koulunkäynti, on desistanssissa tärkeässä roolissa erityisesti nuoremmilla lapsilla. Lastensuojelun rooli lapsen rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa näkyy tutkielmassa yhtäältä konkreettisten tukitoimien tarjoamisena, toisaalta myös odotuksina sosiaalityöntekijän ja sidosryhmien toiminnasta. Odotuksia tukipalveluista ja viranomaisten työskentelystä toivat esille lapset, vanhemmat, sosiaalityöntekijät sekä muut viranomaiset. Lastensuojelun sosiaalityöntekijältä toivotaan kokonaisvaltaista, pitkäkestoista, oikea-aikaista ja ennaltaehkäisevää tukea.

Lasten hyvinvoinnin ongelmat ja rikollinen käyttäytyminen ovat ajankohtainen ilmiö. Tutkielman aineisto kyseenalaistaa rangaistukselliset menetelmät ainoana keinona pysäyttää lapsen rikollinen käyttäytyminen. Ymmärryksen ja tiedon lisääminen lapsen rikollisesta käyttäytymisestä yhdessä perheen ja viranomaisten kanssa on tärkeää. Lastensuojelulla on merkittävä rooli lapsen desistanssin edistämiseksi ja koko perheen hyvinvoinnin tukemisessa. Tukipalvelujen keskiössä ovat luottamuksellisen suhteen luominen ja oikea-aikaiset palvelut. Aihe on tärkeä myös koko perheeseen kohdistuvien tukitoimien kehittämisen näkökulmasta.

Avainsanat: Lapsi, rikollinen käyttäytyminen, desistanssi, sosiaalityö, lastensuojelu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	4
2	LAPSEN RIKOLLINEN KÄYTTÄYTYMINEN, DESISTANSSI JA LASTENSUOJELU	6
2.1	LAPSEN ETU	6
2.2	LASTEN RIKOLLINEN KÄYTTÄYTYMINEN AJANKOHTAISENA ILMIÖNÄ.....	7
2.3	DESISTANSSI	8
2.4	LASTENSUOJELU JA RIKOLLISESTI KÄYTTÄYTYVÄ LAPSI	9
3	TUTKIELMAN TOTEUTUS	12
3.1	TUTKIELMAN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
3.2	INTEGRATIIVINEN KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	12
3.3	AINEISTON KERUU JA VALINTAKRITEERIT	13
3.4	AINEISTON JA ANALYYSIN KUVAUS.....	15
3.5	TUTKIELMAN OBJEKTIIVISUUS JA ETIIKKA.....	17
4	KOHTI NORMATIIVISESTI LAADUKASTA LAPSUUTTA	19
4.1	LAADUKKAAN LAPSUUDEN OIKEUSNORMIT	19
4.2	HYVÄN ELÄMÄN MUUT NORMIT	20
	<i>MERKITYKSELLINEN TEKEMINEN</i>	20
	<i>LÄHEISSUHTEISIIN TUKEMINEN</i>	22
5	SOSIAALITYÖNTEKIJÄ DESISTANSSIN TUKENA	24
5.1	KONKREETTINEN TUKI (JA KONTROLLI).....	24
5.2	ODOTUKSET JA TOIVEET SOSIAALITYÖNTEKIJÄN LAPSEEN JA PERHEESEEN KOHDISTAMASTA TUESTA	27
6	YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	29
7	LÄHTEET JA LIITTEET	33
	LIITE 1. YHTEENVETO AINEISTOARTIKKELEISTA.	37

1 JOHDANTO

Tutkielmassani tarkastelen kansainvälisten tutkimusartikkelien avulla lapsen desistanssia eli rikollisesta käyttäytymisestä irrottautumista ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia tukeakseen sitä. Integraatiivisessa kirjallisuuskatsauksessa lähestyn kriittisesti jännitettä, joka syntyy lapsen käyttäytyessä normien vastaisella tavalla, kuten tekemällä rikoksia. Lasten rikollinen käyttäytyminen haastaa oletusta normatiivisesti laadukkaasta lapsuudesta. Pyrin tutkielmallani avaamaan jännitettä viranomaisen tuen, vallankäytön ja toisaalta koko perheen edun ja hyvinvoinnin välillä. Desistanssi ei ole ainoastaan uusintarikollisuuden ehkäisyä tai rikosuran päättämistä, vaan toimintaa kohti arvokasta elämää (Van Hecke 2023).

Lasten rikollinen käyttäytyminen on ollut viime aikoina esillä julkisessa keskustelussa ja uutisoinnissa. Esimerkiksi YLE (7.11.2023) uutisoi nuorten lisääntyneestä väkivaltarikollisuudesta. Lapsia on yhdistetty esimerkiksi huumausainerikoksiin, häpäisyväkivaltaan, ryöstörikoksiin ja rikollisesti käyttäytyviin ryhmiin. Vakavimpia rikoksia tehneillä lapsilla rikollinen toiminta voi alkaa jo hyvin nuorena iässä ja jatkua muita pidempään (DeLisi & Piquero 2011). Ratkaisuksi rikolliseen käyttäytymiseen on esitetty muun muassa syyntakeellisuusikärajan laskemista (LA 17/2004; Savolainen ym. 2007).

Käytännön opetusjaksolla lastensuojelun avohuollossa havaitsin sen, miten verrattain nuoria lapsia jäi kiinni tai liittyi vakavaksi luokiteltavaan rikokseen. Rikollinen käyttäytyminen oli voinut alkaa jo 8–13 vuoden iässä. Toiminta ei ollut ainoastaan pieniä näpistyksiä, tihutöitä tai varhaisteini-ikään liittyvää kokeilunhalua, vaan myös vakavia rikoksia, kuten huumeiden välitystä, ryöstöjä tai väkivaltaa ja rikollisten tekojen uusimista. Lastensuojelutyössä havaitsin, ettei rikolliseen käyttäytymiseen välttämättä paneuduta riittävästi, eivätkä perheet saa riittävästi tukea. Jäin pohtimaan, miten sosiaalityöntekijä voisi tukea lasta yhdessä vanhempien kanssa, jotta rikollinen käyttäytyminen loppuisi. Lapsilla on oikeus lastensuojelun tukeen. Kandidaatintutkielmassani pyrin keskittymään juuri sellaisten lasten tarvitsemaan tukeen, joita ennaltaehkäisevät palvelut eivät ole tavoittaneet.

Lapsirikollisuus ei ole käsitteenä vakiintunut samaan tapaan kuin nuorisirikollisuus, ja lasten rikollista käyttäytymistä on tutkittu melko vähän. Pekkarinen (2010) on tarkastellut tutkimuksessaan

lapsuuden normatiivisuutta, lapsen rikollista käyttäytymistä ja yhteiskunnan reaktioita leimaamis-teorian ja yhteisöreaktioteorian avulla. Tommon (2004) pro gradu -tutkielma puolestaan tarkastelee lasten rikollista käyttäytymistä konstruktionistisesta näkökulmasta. Useat tutkimukset ja raportit on tehty poliisilta saatujen tilastojen perusteella (esim. Keskusrikospoliisi 2024).

Käytän tutkielmassani nuoren sijaan lapsen käsitettä. Nuorella voidaan tarkoittaa tilanteen mukaan alle 15-vuotiasta tai täysi-ikäistä nuorta aikuista. Rikoslaisissa (39/1889) mainitaan nuori rikoksen tekijä, mutta lastensuojelulaki (417/2007 6 §, jatkossa LsL) määrittelee kaikki alle 18-vuotiaat lapsiksi.

Tutkielman alussa tarkastelen lapsen rikolliseen käyttäytymiseen ja lastensuojelun lapseen ja perheeseen kohdistamaan tukeen liittyvää aiempaa tutkimusta, tilastoja sekä teoreettista taustaa. Tämän jälkeen siirryn kuvaamaan tutkielman toteutusta. Analyysin kuvauksen jälkeen esitän tutkielman tulokset kahdessa luvussa. Lopussa ovat yhteenveto, johtopäätökset ja pohdinta.

2 LAPSEN RIKOLLINEN KÄYTTÄYTYMINEN, DESISTANSSI JA LASTENSUOJELU

Tässä luvussa käsittelen lapsen etua, lasten rikollista käyttäytymistä ja lastensuojelun lapsille ja perheille mahdollistamaa tukea sekä määrittelen tutkielmani kannalta merkitykselliset käsitteet. Ensimmäisessä alaluvussa avaan lapsen määritelmää lastensuojelulain ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1991) avulla sekä lapsen etua lastensuojelun kontekstissa. Tämän jälkeen määrittelen desistanssin käsitteen ja lopuksi keskityn lastensuojelun perheeseen kohdistamaan tukeen lapsen rikollisesta käyttäytymisestä irrottautumisessa.

2.1 LAPSEN ETU

YK:n lapsenoikeuksien sopimuksen (1991) ensimmäisen artiklan sekä lastensuojelulain (LsL) 6 §:n mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18–22-vuotiasta henkilöä. Aiemmissä alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen liittyvissä tutkimuksissa on käytetty sekä lapsen että nuoren käsitteitä. Tutkimuksissa lapsiin viitattaessa käytetään myös termiä alaikäiset, jolla tarkoitetaan joko alle rikosoikeudellisen vastuukärrajan olevia tai vaihtoehtoisesti alle 18-vuotiaita henkilöitä. Rangaistusvastuun ikäraja on Suomessa 15 vuotta ja alle 18-vuotias lapsi voidaan tuomia nuorisorangaistukseen (Rikoslaki 3 luku 4 §; 6 luku 10 a §). Tutkielmassani käytän tietoisesti käsitettä ”lapsi” käsitteen ”nuori” sijaan viitattaessani alle 18-vuotiaisiin henkilöihin. Tällä pyrin korostamaan lapsuutta suojeltavana ja turvattavana ajanjaksona sekä lasta aktiivisena toimijana.

Kaikissa lastensuojelun toimissa tulee huomioida lapsen etu (LsL 4 §). Lapsen etu tulee huomioida lastensuojelun tukipalveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa, asiakkuuden päättyessä sekä esimerkiksi perheen jälleenyhdistämisessä (mt.). Pösö (2016, 12) nostaa esille, miten lastensuojelun viimesijaisissa toimissa kuten huostaanotossa, lapsen etu menee vanhemman edun edelle. Pösö ja kollegat (2010) korostavat kuitenkin lapsen oikeuksien laajempaa tarkastelua, joka ei ainoastaan liity päätösten tai toiminnan laillisuuden tarkasteluun, vaan muun muassa lastensuojelun toiminnan valvontaan liittyviin seikkoihin.

Rikollisesti käyttäytyviä lapsia on kuvailtu muun muassa riskeiksi ja lapsille on ehdotettu tiukempaa kontrollia ja valvontaa. Ratkaisuksi on esitetty myös vanhemmuuden tukemista, korostettu aikaisen intervention merkitystä sekä yksilöstä itsestään lähtevää kontrollia. Kaikki toimet liittyvät tavalla

tai toisella kontrollointiin, jolla lapsen rikollinen käyttäytyminen pyritään lopettamaan. (Harrikari 2013.) On tärkeää huomioida, että vaikka lapsi voi kokea toimet rangaistukseksi tai kontrolliksi, ne eivät välttämättä ole lapsen edun vastaisia (Pösö ym. 2010, 255).

Lapsen etu kiinnittyy sosiaalityöntekijän arvioon siitä, mikä on lapselle vähiten huono vaihtoehto. Lapsen etu voi kuitenkin jäädä käsitteenä epämääräiseksi, koska etua joudutaan lastensuojelussa arvioimaan aina yksilöllisesti. Lapsen etua määritellään esimerkiksi turvallisilla kasvuolosuhteilla ja huolenpidolla, mutta myös mahdollisuudella vaikuttaa ja olla osa yhteiskuntaa (LsL 4 §). Lapsen etua voidaan tarkastella myös pysyvyyden näkökulmasta. Rikollisesti käyttäytyvillä lapsilla voi olla taustallaan useita sijoituksia, joiden pyrkimyksenä on ollut turvata lapsen kasvu ja hyvinvointi. Tällöin muun muassa asuinpaikka, ympäristö ja yhteisö voivat vaihtua ja pysyvyyden kokemus järkkyy. ”Samalla kun lastensuojelun väliintulot pyrkivät ratkaisemaan lapsen elämäntilanteiden ongelmia, ne paradoksaalisesti tuottavat lasten arkeen monipaikkaisuutta.” (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 7.) Esimerkki kuvaa sitä, miten haastavaa sosiaalityössä voi olla määrittellä, mikä on lopulta lapsen edun mukaista toimintaa.

2.2 LASTEN RIKOLLINEN KÄYTTÄYTYMINEN AJANKOHTAISENA ILMIÖNÄ

Rikos voidaan määrittellä sääntöjä rikkovaksi, oikeudenvastaiseksi ja syyllisyyttä osoittavaksi teoksi tai laiminlyönniksi, joka aiheuttaa riittävästi haittaa yhteiskunnalle ja sen jäsenille (Oikeusministeriö; Rikoksenteorjuntaneuvosto). Rikoksen nähdään olevan seurausta useista tekijöistä (DeLisi & Piquero 2011). Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu vuosikymmeniä jatkunut ”crime drop” -ilmiö, jolla tarkoitetaan rikosmäärien systemaattista laskua. Rikosmäärät ovat kuitenkin pysyneet keskimäärin samana vuodesta 2016 lähtien. Aktiivisten rikollisesti käyttäytyvien on havaittu olevan entistä aktiivisempia eli paljon rikoksia tehneet tekivät tilastojen mukaan entistä enemmän rikoksia. (Kaakinen & Näsi 2021; Savolainen ym. 2007.) Juuri julkaistun Keskusrikospoliisin raportin (2024) mukaan alle 15-vuotiaiden väkivaltarikokset ja ryöstöt ovat lisääntyneet huomattavasti erityisesti vuoden 2021 jälkeen. Rikosilmoitustilastoista ilmenee, että rikoksen uhrin ja tekijän ovat myös aiempaa nuorempia. (Mt.) Rikollinen käyttäytyminen alkaa usein teini-ikässä ja voi kiihtyä tämän jälkeen. Rikollinen toiminta päättyy kuitenkin suurella osalla aikuisuudessa, noin 30-vuotiaana. (Maruna 2003, 20.)

Savolainen ja kollegat (2007, 10) havaitsivat rikollisen käyttäytymisen alkaneen 22 %:lla tutkimukseen osallistuneista helsinkiläisistä pojista jo 11-vuotiaana. Tuolloin rikokset olivat pääasiassa näpistyksiä, vakavampia rikoksia oli vähemmän. Aikaisin alkaneella rikollisella käyttäytymisellä on myös havaittu olevan yhteys vakavampiin rikoksiin, suurempiin rikosmääriin ja pidempään jatkuneeseen rikosuraan (DeLisi & Piquero 2011, 291; Kaakinen & Näsi 2021; Loeber & Farrington 2000). Savolainen ja kumppanit (2007) toteavat uusintarikollisuuden olevan todennäköisempää lapsilla, joilla on aiempia lastensuojelun kontakteja tai jotka ovat olleet epäiltynä väkivaltarikoksesta. Yhteenvetona he toteavatkin seuraavasti: ”Kun tavoitteena on ehkäistä rikollisen elämäntavan omaksumista, ovat alaikäiset rikoksentekijät keskeinen kriminaalipoliittinen kohderyhmä” (mt., 12).

2.3 DESISTANSSI

Tutkielman aihetta lähestyn desistanssin käsitteellä, jota on aiemmin käytetty kriminologiassa erityisesti aikuisiin rikoksentekijöihin liittyvässä tutkimuksessa. Kansainvälisissä tutkimuksissa desistanssia on kuitenkin tutkittu myös nuorempien rikoksentekijöiden osalta (esim. Turanovic 2019). Kivivuori ja kollegat (2018, 207) kuvaavat desistanssia seuraavasti: ”joko ajallisesti tarkka tapahtuma, johon rikosura päättyy tai prosessi, jonka kuluessa aikaisemmin rikoksia tehnyt henkilö luopuu rikollisesta elämäntavasta”. Desistanssissa rikollisuuteen liitetty henkilö näyttäytyy aktiivisena toimijana. Desistanssiin liittyvät käännekohtat, jotka ovat edistäneet rikollisen uran päättämistä. Käännekohtia voivat olla esimerkiksi perheen perustaminen tai työpaikan saaminen. (Mt., 207–211.) Marunan (2003, 23–26) mukaan desistanssissa keskeistä ei ole yksittäinen päätös tai tapahtuma, joka lopettaa yksilön rikollisen käyttäytymisen, vaan jatkuvasti kehittyvä prosessi, jossa aktiivisesti ylläpidetään rikoksetonta elämää.

Yksilön kypsymisen tai aikuistumisen on havaittu tukevan desistanssia. Marunan (2003, 28–32) mukaan rikollisen uran päättämiseen liittyy kuitenkin paljon muitakin tekijöitä, kuten sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen kontrolli. Kivivuoren ja kollegojen (2018) mukaan desistanssia on mitattu muun muassa uusintarikollisuuden kautta. Se, että uusia rikollisia tekoja ei virallisten tilastojen mukaan olisi tapahtunut, ei kuitenkaan tarkoita desistanssia, vaan taustalla voi olla myös tilastoilta piilossa olevaa rikollisuutta.

Desistanssin syitä voidaan tarkastella ainakin kahdesta näkökulmasta, rakenteellisesti ja subjektiivisesti. Rakenteellisessa näkökulmassa korostuvat sosiaalinen kontrolli ja sen vaikutus rikollisen käyttäytymisen lopettamiseen. Ulkoiset olosuhteet ja kontrolli nähdään merkittävinä tukemassa yksilön päätöstä irrottautua rikollisesta toiminnasta. Sosiaalisena kontrollina voidaan pitää muun muassa perheen perustamista. Subjektiivinen näkökulma korostaa puolestaan ensisijaisesti yksilön päätöstä, jota sosiaaliset suhteet tukevat. Todettakoon vielä, ettei desistanssissa perheen perustaminen tai työn hankkiminen ole yksin riittävää. Yksilön aikuistuminen ja yksittäiset käännekohtat tukevat rikollisen uran päättämistä, mutta yhtä tärkeää on yksilön oma päätös muuttaa elämänsä suuntaa. Rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa sosiaaliset suhteet ja yhteisö nähdään merkityksellisinä. (Kivivuori ym. 2018; Maruna 2003.) Vaikka perheen perustaminen tai työn hankkiminen ei ole lapsuudessa ajankohtaista, kuvaavat ne sosiaalisen tuen, turvallisen ympäristön ja mielekkään tekemisen merkitystä lapsen rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa.

2.4 LASTENSUOJELU JA RIKOLLISESTI KÄYTTÄYTYVÄ LAPSI

Lastensuojelun tarjoama tuki on keskeistä lapsen rikollisen käyttäytymisen ehkäisyssä. Tässä alaluvussa avaan sosiaalityön ja lastensuojelun lapseen ja perheeseen kohdistamaa tukea, moniammatillista ankkuritoimintaa sekä vahvaa kontrollia sisältävää viimesijaista tukea, kuten huostaanottoa ja erityistä huolenpitoa.

Kansainvälisen määritelmän (Sosnet 2014) mukaan sosiaalityön tehtävänä on edistää yhteiskunnallista kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä yksilön voimaantumista. Keskeisiä periaatteita ovat muun muassa oikeudenmukaisuus sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Sosiaalityön ytimessä on ihmisten kanssa työskenteleminen ongelmien ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Lastensuojelulain (LsL) 3 § määrittelee lastensuojelun lapsi- ja perhekohtaiseksi tueksi ja palveluksi, johon kuuluvat avohuolto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi, tukea vanhempia lapsen huolenpidossa sekä ehkäistä perheen ongelmia (LsL 4 §). Lastensuojelulla tarkoitan tutkielmassani sekä lastensuojelun avohuoltoa että sijaishuoltoa. Nuori voi siirtyä sijaishuollosta jälkihuoltoon täyttäessään 18 vuotta, jonka takia jätän jälkihuollon tutkielmani ulkopuolelle. Lastensuojelun tulee keskittyä lapsen ja koko perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseen. (Mt.)

Pekkarisen (2010) mukaan Suomessa rikolliseen toimintaan osallistuvat lapset ovat sosiaaliviranomaisen vastuulla, ja lapsen rikollisen käyttäytymisen pysäyttäminen haastaa lastensuojelun työntekijöitä. Toimet perustuvat sosiaalityöntekijän harkintaan. Lastensuojelun tarjoama tuki ja lapsen suojeleminen ovat keinoja puuttua lapsen rikolliseen käytökseen ja tukea sen lopettamisessa. (Mt.) Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on laissa määrätty velvollisuus ja lapsen rikollisesta teosta tieto kulkee usein sosiaaliviranomaiselle ilmoituksen kautta. Lastensuojeluilmoituksista huolimatta osa jää kuitenkin syystä tai toisesta ilman lastensuojelun kontaktia. (Savolainen ym. 2007.)

Lastensuojelussa työskennellään usein osana moniammatillista verkostoa. Lasten rikollisen käyttäytymisen ehkäisy ja hyvinvoinnin turvaaminen koskevat niin sosiaalityöntekijää, poliisia kuin opettajaakin. Lasten rikollisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyyn on Suomessa käytössä moniammatillinen ankkuritoiminta, jonka on tarkoitus levitä valtakunnallisesti (Moilanen ym. 2021). Palvelussa korostetaan rankaisemisen sijaan lapsen positiivisen käyttäytymisen tukemista (Ankkuritoiminta käsikirja 2022, 13). Toiminnassa yhdistetään monialaisesti lasten rikollisen käyttäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin edistäminen: ankkuritiimissä on edustaja lastensuojelusta, poliisista, nuorisotoimesta ja terveydenhuollosta (Moilanen ym. 2021). Moilanen ja kollegat (2021) korostavat eri ammattilaisten välistä tasa-arvoa, yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia palveluja sekä varhaisen puuttumisen ja viranomaisten välisen tiedonkulun merkitystä. Ankkuritoiminta kohdistuu usein lapseen, joka on tehnyt rikollisen teon, on epäiltynä rikoksesta tai käyttänyt päihteitä. Palvelu vaihtelee paikkakunnittain. Osa mukana olevista paikkakunnista on rajannut toiminnan ulkopuolelle lievät tapaukset, toiset taas vakavat ja uusintarikokset. (Mt.) Moilanen ja kumppanit (2021) nostavat julkaisussaan aiheellisesti esille kysymyksen asiakkaan oikeudesta yhdenvertaisiin palveluihin.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän lapselle ja perheelle kohdistama tuki perustuu harkintaan. Lastensuojelun toimia perustellaan lapsen ja ympäristön haasteiden kokonaisvaltaisella arviolla. Kun lapsi käyttäytyy rikollisesti, viranomaisten toimiin vaikuttavat muun muassa rikoksen tyyppi ja määrä sekä aiempi asiakkuus sosiaalihuollossa. Vakavammat, kuten väkivaltarikokset johtavat useammin lastensuojelun kontaktiin. Kuitenkin vain pieni osa päättyy esimerkiksi kiireellisesti sijoitetuksi ainoastaan rikollisen teon vuoksi. Tutkimuksessa ilmeni, ettei lastensuojelun ”asiakkuudella ollut rikoksia lisäävää tai vähentävää vaikutusta”. (Savolainen ym. 2007.) Lastensuojelulain (LsL) 40 §:n mukaan ”lapsi on otettava hyvinvointialueen huostaan ja järjestettävä sijaishuolto, jos

lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään ja kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähällisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä.” Lastensuojelun avohuollon tukitoimet on tällöin arvioitu riittämättömiksi. Rikosuralle päätyneelle lapselle onkin todennäköisemmin kasaantunut useita sijoituksia ennen ensimmäistä rikosilmoitusta (Savolainen 2007, 34). Huostaanotto voidaan siis nähdä julkisen vallan päätöksenä tai interventiona, mikäli vanhemmat eivät huolehdi lapsen kasvatuksesta ja hoidosta yleisesti hyväksytyllä tavalla. Huostaanottoon liittyy aina viranomaisen perheeseen kohdistamaa kontrollointia. (Pösö 2016, 9–11.)

Jos sosiaalityöntekijä arvioi myös sijaishuollon tuen riittämättömäksi, hän voi päättää siirtää lapsen määräaikaaisesti erityiseen huolenpitoon. Se tarkoittaa huostaanotetulle, 12 vuotta täyttäneelle lapselle kohdistettua erityistä tukea. Erityisellä tuella tarkoitetaan esimerkiksi lapsen liikkumisen ja yhteydenpitomahdollisuuksien väliaikaista rajoittamista. Erityiseen huolenpitoon sosiaalityöntekijä voi turvautua esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi on rikollisilla teoilla tai muulla käyttäytymisellään vaarantanut omaa tai kasvuympäristön turvallisuutta (LsL 71 §; Pösö ym. 2010, 245–246). Pösön ja kollegojen (2010) mukaan hyvinvoinnin tukemisen sijaan lapset voivat kokea erityisen huolenpidon rangaistuksena käytöksestään. Rikollinen käyttäytyminen ei kuitenkaan näyttäydy yleensä ainoana syynä erityiseen huolenpitoon siirtymiselle, vaan päätöksiä perustellaan yleisemmin käyttäytymisen ongelmilla, jossa rikollinen teko voi olla ainoastaan osasy syy esimerkiksi päihteiden käytön rinnalla (mt.). On tärkeää huomioida, että huostaanotto tai erityinen huolenpito ovat ainoastaan pieni osa lastensuojelun tukipalveluista. Lastensuojelun avohuollon palvelut, kuten tehostettu perhetyö tai perhekuntoutus sekä muut läheissuhteita, perheen hyvinvointia, taloudellista tilannetta ja ongelmatilanteen selvittämistä tukevat palvelut, ovat ensisijaisia. Huostaanottoon päädytään ainoastaan, mikäli muut palvelut todetaan riittämättömiksi lapsen hyvinvoinnin turvaamisen kannalta. (LsL 36 § ja 40 §.) Rikollisesti käyttäytyvien lasten desistanssin tukemisessa lastensuojelulla on merkittävä rooli. Tuonkin tutkielmallani esille lastensuojelun sosiaalityöntekijän vastuuta lapsen rikollisesta käyttäytymisestä irrottautumisessa.

3 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen tavoitetta ja asetan tutkimuskysymykset. Kuvaan lyhyesti integratiivista kirjallisuuskatsausta sekä teoriaohjaavaa temaattista analyysiä. Lisäksi avaen tiedonhakua, analyysiä ja tulosteni teemoja. Luvun lopuksi tarkastelen tutkielman objektiivisuuteen ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä.

3.1 TUTKIELMAN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkielmani tavoite on yhtäältä jäsentää lapsen desistanssia tukevia tekijöitä yleisellä tasolla sekä sosiaalityöntekijän lapselle ja perheelle kohdistamaa tukea lapsen rikollisuudesta irrottautumisessa. Lasten rikollisuutta erityisesti lastensuojelun kontekstissa on tutkittu melko vähän. Toisaalta tavoitteenani on avata lasten rikollisen käyttäytymisen ilmiötä. Tavoitteena on myös tuoda esille asiakkaan ja sidosryhmien kokemuksia viranomaisten rikollisesti käyttäytyvään lapseen kohdistamasta tuesta ja kontrollista. Perehdyn ilmiöön kansainvälisten tutkimusten avulla ja peilaan niitä Suomen lastensuojelun kontekstiin.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät tukevat lapsen desistanssia?
2. Miten sosiaalityöntekijä voi tukea lasta rikollisuudesta irrottautumisessa?

3.2 INTEGRATIIVINEN KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Tutkielmani on kirjallisuuskatsaus eli laadullinen review -tutkimus, jonka tarkoituksena on tiivistää aineistosta olennainen ja muodostaa synteesi (Kallio 2006, 18; Torraco 2005, 356). Tutkimusmenetelmäksi valitsin integratiivisen kirjallisuuskatsauksen, joka mahdollistaa kriittisen tarkastelun ja teemojen muodostamisen. Integratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa voidaan yhdistää aineistohaun systemaattisuus ja kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luovuus. Aineisto voi koostua sekä kvalitatiivisista että kvantitatiivisista tutkimuksista. (Torraco 2005; Vilka 2023, 17–22.) Integratiivinen kirjallisuuskatsaus sopii tutkielmaani, koska aineistossa on määrällisiä, laadullisia ja monimenetelmällisiä tutkimuksia, joita tarkastelen määrittämiäni teemojen avulla. Kallio (2006, 23) tuo esille

julkaisussaan laadullisen review -tutkimuksen kehämäisyyden. Syklimäisyys näkyy myös tutkielmassani ja tutkielmaproessin eteneminen ei ollut suoraviivaista. Olen palannut prosessin eri vaiheisiin useita kertoja, kuten tarkentanut ja rajannut uudelleen tutkimuskysymyksiäni, jatkanut tiedonhakua sopivan aineiston puuttuessa, korjannut hakusanoja sekä muokannut näkökulmaani.

3.3 AINEISTON KERUU JA VALINTAKRITEERIT

Tein aineistohaun syksyllä 2023. Alustavassa tiedonhaussa Andor- ja Finna-tietokannoista havaittiin, ettei lasten rikollisesta käyttäytymisestä löytynyt suomenkielistä tutkimusta, vaan hakutulokset koostuivat ainoastaan opinnäytteistä ja vertaisarvioimattomista teoksista. Kotimaiset vertaisarvioidut artikkelit olivat melko vanhoja. Englanninkieliset tutkimukset oli tehty pääasiassa muualla kuin Suomessa. Päätin tehdä tiedonhakuni englannin kielellä ja käyttää aineistona länsimaista kansainvälistä tutkimusta. Käytin Andor-, Social Services Abstracts (Proquest) - ja Sociology Source Ultimate (Ebsco) -tietokantoja. Hakusanoina käytin muun muassa *child, children, minor, young, youth, adolescent, crime, delinquent behaviour, delinquent behavior, desistance, desistance from crime, intervention, social work, social services, child protection ja child welfare*. Hakusanojen välissä käytin boolean operaattoreita AND ja OR. Alla on kaksi esimerkkiä hakulausekkeista ja tuloksista:

Esimerkki 1:

child* AND (“delinquent behavior” OR “delinquent behaviour”) AND (“social work” OR “child welfare” OR “child protection”)

Esimerkki 2:

(minors OR young OR youth OR child*) AND “desistance from crime” AND (“social work” OR “social services” OR “child protection” OR “child welfare”)

Ensimmäinen hakulauseke tuotti Andorista ja Proquestista useampia satoja tuloksia, joista molemmista tarkistin 100 ensimmäistä. Ebsco tuotti ainoastaan viisi artikkelia, jotka olin aiemmin löytänyt muista tietokannoista. Toinen hakulauseke tuotti puolestaan muutamia kymmeniä tuloksia. Lisäksi löysin aineistoa helmenkalastusmenetelmällä eli tutkimalla väitöskirjoja sekä tarkastelemalla ennalta tiedossani olevien tutkijoiden tutkimuksia. Kaikkien hakutulosten sopivuutta arvioin lukemalla tiivistelmät ja silmäilemällä artikkelit kokonaisuudessaan läpi.

Vanhemmaksi tuleminen esiintyi useissa nuoria aikuisia koskevissa artikkeleissa, jotka rajasin aineiston ulkopuolelle, koska halusin tietoa lapsen desistanssista, eikä vanhemmuus ole tuolloin ajankohtaista. Vanhemmaksi tuleminen lisäksi tiedonhaussa löytyi tutkimuksia, jotka tutkivat uskonnon tai uskoon tuleminen yhteyttä rikollisuudesta irrottautumisessa. Rajasin kyseiset artikkelit aineiston ulkopuolelle, koska asiakkaan uskonto tai uskonottomuus ei ole tutkimuskysymysteni kannalta relevanttia. On yleisesti tiedossa, että uskonnolla tai uskoon tulemisella voi olla yhteys desistanssiin. Suomen perustuslaissa (731/1999 11 §) on kuitenkin määritelty yksilön oikeus uskonnon vapautteen sekä oikeuteen olla uskomatta. Siksi jätin uskonto-orientoituneeseen viranomaistukeen liittyvät kansainväliset artikkelit aineistoni ulkopuolelle.

Näiden rajausten jälkeen aineistoni koostui 46 artikkelista, jotka otin tarkempaan tarkasteluun. Näistä valitsin tutkielmaani 12 valintakriteerit täyttävää artikkelia. Valinta- ja poissulkukriteerit olen avannut Taulukossa 1. Erityisenä haasteena tiedonhaussa havaitsin, että lasten rikollista käyttäytymistä oli tutkittu vähän. Tutkimuksissa se oli myös usein liitetty osaksi nuorten rikollista käyttäytymistä (Savolainen ym. 2007). Nuoria koskevissa artikkeleissa ikäjakauma vaihteli 10 ja 30 vuoden välillä. Tämän takia valitsin aineistooni artikkelit, joissa on tutkittu alle 18-vuotiaiden rikollista toimintaa. Osa aineistosta käsitteli viranomaistoimintaa laajemmin, eikä keskittynyt ainoastaan sosiaalityön näkökulmaan. Koin artikkelit kuitenkin merkittäviksi tuottamaan tietoa viranomaisten, kuten sosiaalityöntekijän tuesta desistanssissa. Valitsemani aineiston tutkimusartikkelit on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden aikana, koska halusin ilmiöstä ajankohtaista ja nykyaikaan sovellettavissa olevaa tietoa.

Taulukko 1. Aineiston valinta- poissulkukriteerit

Valintakriteerit	Poissulkukriteerit
+ Julkaistu vuonna 2013 tai sen jälkeen	- Julkaistu ennen vuotta 2013
+ Vertaisarvioitu	- Ei vertaisarvioitu
+ Englanninkielinen	- Muu kuin englanninkielinen
+ Vastaa tutkimuskysymyksiin	- Ei vastaa tutkimuskysymyksiin
+ Länsimainen tutkimus	- Ei-länsimainen tutkimus
+ Tutkittavien mediaani-ikä alle 18 vuotta	- Tutkittavien mediaani-ikä yli 18 vuotta
+ Saatavilla verkossa, maksuton	- Ei-saatavilla verkossa, maksullinen

3.4 AINEISTON JA ANALYYSIN KUVAUS

Aineisto koostuu 12 vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, joista viisi on kvalitatiivista, neljä kvantitatiivista ja kolme monimenetelmällistä (engl. *mixed methods*). Artikkeleista viisi on tehty Yhdysvalloissa, kolme Iso-Britanniassa, kaksi Australiassa, yksi Belgiassa ja yksi Ruotsissa. Yhteenveto aineistoartikkeleista löytyy tutkielman lopusta. Lähdeluetteloon olen merkannut erikseen (*) aineistoon kuuluvat lähteet. (Ks. Liite 1.)

Aineiston tutkimuksissa on tutkittu viranomaisen tuottamaa tietoa, asiakirjoja ja lapsen sekä vanhemman kokemuksiin perustuvaa tietoa (Abeling-Judge 2021; Baidawi 2020; Baidawi ym. 2020; Carson ym. 2017; Dubberley ym. 2015; Ginner Hau & Azad 2020; Kolivoski ym. 2015; Maxwell 2023; Monahan 2013; Shaw & Greenhow 2019; Taussig ym. 2021; Van Hecke ym. 2023). Koska tavoitteenani on tuoda esille asiakkaan kokemustietoa eikä ainoastaan viranomaisten tuottamaa ”toisen käden tietoa”, lapsen ja vanhempien haastattelut ovat tutkielman kannalta tärkeitä.

Aineistoni kohdemaiden lainsäädännöt ja sosiaalihuollon järjestelmät poikkeavat toisistaan. Viranomaisten toimet eroavat muun muassa siinä, mitä tapahtuu, jos lapsi on jäänyt kiinni rikollisesta teosta ja mitä tuki- tai rajoitustoimia tapahtuneesta voi seurata. Tuki- ja kontrollitoimet eroavat suomalaisista käytännöistä. Esimerkiksi Australiassa 10-vuotias on rikosoikeudellisessa vastuussa, mikäli tekijä on ymmärtänyt tekonsa seuraukset (Davis 2022). Yhdysvalloissa puolestaan huomattavasti nuorempi lapsi voidaan tuomita rikollisesta teosta nuoriso-oikeudessa ja rikollisen vastuun ikäraja vaihtelee osavaltioittain. Osa osavaltioista ei ole määrittänyt alaikärajaa rikollisesta käyttäytymisestä tuomitsemiselle. Rikoksia voidaan nostaa käsiteltäväksi myös aikuisten tuomioistuimeen. (Esim. Cipriani 2009, 221–222; Intersate Commission for Juveniles 2024; Juvenile Justice 2013.) Suomessa rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on 15 vuotta (Rikoslaki 39/1889 3 luku 4 §). Tukitoimet ovat maiden välillä hyvin erilaisia. Yhtäällä lapsi voidaan sijoittaa suljettuun laitokseen, jossa on ainoastaan rikoksista tuomittuja eli niin sanottuun ”lapsivankilaan”, toisaalla yhdyskuntapalvelulla pyritään ehkäisemään rikollista toimintaa. Vaikka sosiaali- ja oikeusjärjestelmissä on maiden välillä merkittäviäkin eroja, tutkielmani aineisto kuvaa normatiivisesti laadukkaana lapsuuden oletamaa, sosiaalityöntekijän tuen ja kontrollin elementtejä, vallankäyttöä sekä lapsen oikeuksia, joita peilaan johtopäätöksissä suomalaisen sosiaalityön ja lastensuojelun kontekstiin.

Aineistoni käsittelee sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös muiden viranomaisten, kuten poliisien ja tuomareiden, työskentelyä ja yhteistyötä (Baidawi ym. 2020; Dubberley ym. 2015; Shaw & Greenhow 2020). En kuitenkaan koe, että viranomaistyön laajempi tarkastelu olisi sosiaalityön tutkielman luotettavuutta laskeva tekijä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1991) 3 artiklan mukaan: ”kai-kissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” Yhdysvaltoja lukuun ottamatta tutkielmani valtiot ovat allekirjoittaneet YK:n lapsen oikeuksien so-pimuksen (Suomen YK-liitto). Tarkastellessani tukea, kontrollia ja vallankäyttöä huomioin sen, että rikollisesti käyttäytyviin lapsiin kohdistuu kontrollointia useiden viranomaisten taholta. Tutkielma keskittyy kuitenkin tarkastelemaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän lapselle ja perheelle kohdis-tamaa tukea.

Tutkielman analyysimenetelmänä on teoriaohjaava eli abduktiivinen temaattinen analyysi. Temaattinen analyysi on joustava tapa tutkia aineistoa, tuoda aineistoon selkeyttä sekä pyrkiä hahmottamaan aineistossa ilmeneviä laajempia kokonaisuuksia (Braun & Clarke 2006, 77; Eskola & Suoranta 1998, 100–126). Juhilan (2021) mukaan temaattisessa analyysissä aineistosta koroste-taan tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä kokonaisuuksia ja piirteitä. Temaattinen analyysi sopii tutkielmaan, jolla pyritään saavuttamaan ymmärrystä ilmiöstä. Temaattisessa analyy-sissä ei ole tarkoituksenmukaista pilkkoa aineistoa pieniin yksiköihin. Teoria ohjasi tutkielmani analyysin etenemistä, muttei rajoittanut sitä. Tuomen ja Sarajärven (2018, 81) mukaan teoriaohjaa-vassa analyysissä: ”teoria voi toimia apuna, mutta analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan”. Abduktiivisessa analyysissä aineiston analysointi eteneekin kuten aineistolähtöisessä, mutta esimer-kiksi teoreettiset käsitteet voivat olla ennalta valittuja (mt., 98). Tutkielmassa käyttämäni desistanssin käsite on ohjannut tiedonhakua ja avannut rikollisuuden ilmiötä. Nostin aineistosta esille teemoja, jotka olivat osittain yhteneviä desistanssiteorian kanssa, mutta myös siitä eroavia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat teoriaohjaavuuden mahdollistavan luovan aineistolähtöisyyden ja teorian yhdistämisen, jota pyrin tutkielmassani toteuttamaan.

Aloitin analyysini lukemalla artikkelit ja kirjoittamalla ylös usein toistuneet kokonaisuudet. Tämän jälkeen luin aineistoni uudelleen, kirjoitin muistiinpanot ja korostin teemoja väreillä. Lisäksi merk-kasin tekstistä kokonaisuudet, jotka eivät olleet yhtä yleisiä, mutta joita pidin merkityksellisinä. Lopuksi pohdin alateemoja yhdistäviä yläteemoja, sekä teemojen välisiä hierarkioita. Havaitsin, että teemoina merkityksellinen tekeminen sekä läheissuhteisiin tukeminen korostuivat aineistossa (esim. Abeling-Judge 2021; Baidawi 2020; Carson ym. 2017; Dubberley ym. 2015; Ginner Hau & Azad

2020; Maxwell 2023; Monahan ym. 2013; Van Hecke ym. 2023). Lisäksi nostin esille lapsen oikeudet, joiden noudattamisen tai noudattamatta jättämisen koin liittyvän lasten rikollisuudesta irrottautumiseen. Merkitykselliseen tekemiseen liitin muun muassa koulunkäynnin, työskentelyn ja harrastukset. Läheissuhteisiin sisällytin puolestaan perhesuhteet, vanhemmuuden tukemisen, kaveri- ja vertaissuhteet sekä turvallisen aikuisen merkityksen. Havaitsin, että aineiston teemoissa korostui normatiivisesti laadukas lapsuus, jonka määrittelin tulosteni ensimmäiseksi yläteemaksi.

Löysin aineistosta myös eroja puhetavoissa viranomaisten lapselle ja perheelle kohdistettuun tukeen liittyen. Osa haastatelluista mainitsi konkreettisia tuki- ja kontrollitoimia lapsen rikollisen käyttäytymisen lopettamiseen, toiset puolestaan toiveita ja tavoitteita sosiaalityöntekijän toimintaan liittyen (esim. Dubberley ym. 2015; Kolivoski ym. 2015; Maxwell 2023; Shaw & Greenhow 2020; Taussig ym. 2021; Van Hecke ym. 2023). Konkreettisen tuen sekä odotukset ja toiveet yhdistin toiseksi yläteemaksi, joka kuvaa sosiaalityöntekijän toimia desistanssin tukemisessa.

3.5 TUTKIELMAN OBJEKTIIVISUUS JA ETIIKKA

Tutkimuksen tulee olla eettisesti toteutettu (TENK 2023, 11–14). Tunnistan sen, miten oma aiempi lyhyt kokemus lastensuojelun avohuollossa työskentelystä on yhtäältä antanut alkusysäyksen tutkielmani aiheelle ja herättänyt kiinnostuksen lapsen rikolliseen käyttäytymiseen, toisaalta se voi myös vaikuttaa analyysin ja tulosten objektiivisuuteen. Valitsemisani teemoissa voivat heijastua omat ennakko-oletukseni ja subjektiivisuus, vaikka olen pyrkinyt lähestymään ilmiötä objektiivisesti. Tutkielma tulee tehdä tieteen hyvien käytäntöjen mukaisesti (mt.). Olen avannut lähteitä, tiedonhakua ja temaattista analyysiä, jotta tekemäni valinnat ovat selkeästi kaikkien nähtävillä ja objektiivisuus arvioitavissa.

Päädyin tekemään aineistossani rajauksen länsimaiseen tutkimukseen. Tarkoituksena ei ollut arvottaa länsimaissa tehtyjä tutkimuksia muualla tehtyjä paremmiksi, vaan pyrkimyksenä oli etsiä aineistoa, jota pystyisin edes etäisesti peilaamaan suomalaisen sosiaalityön ja lastensuojelun kontekstiin. Alkuperäisenä tavoitteenani oli, että kaikki tutkimukset olisivat olleet pohjoismaissa tehtyjä, mutta se ei ollut tämän tutkielman kohdalla mahdollista.

Osassa tutkimuksista on tutkittu sukupuolen, neuroerityisyyden ja taustan, kuten maahanmuuttaja-taustan, vaikutuksia rikolliseen käyttäytymiseen. En kiinnittänyt analyysissäni huomioita

tutkimuksiin osallistuneiden sukupuoleen tai taustatekijöihin, koska halusin tutkia lasten rikollista käyttäytymistä ilman erottelevia kategorioita. Osassa aineiston tutkimuksista todettiin myös, ettei taustatekijöillä, kuten etnisyydellä tai sukupuolella ollut tuloksiin merkittävää vaikutusta (esim. Baidawi 2020, 289; Monahan ym. 2013, 794).

Lasten käyttäytymistä tutkittaessa tutkielman eettisyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tutkielman tarkoitus ei ole tuomita rikollisesti käyttäytyviä lapsia taparikollisiksi tai rikosuraan juurtuneiksi. Niin ikään on tärkeää huomioida, että osa lasten rikollisesta käyttäytymisestä on normaalia lapsuuteen ja varhaisnuoruuteen kuuluvaa kokeilunhalua. Olen tarkoituksella ohittanut lapsirikollisuuskäsitteen, jota on aiemmissa tutkimuksissa käytetty myös verrattain vähän. Käytän käsitteenä lapsen rikollista käyttäytymistä, jolla pyrin objektiivisempaan lähestymistapaan.

4 KOHTI NORMATIIVISESTI LAADUKASTA LAPSUUTTA

Normit voidaan havaita siinä, mikä nähdään hyväksi elämäksi ja laadukkaaksi lapsuudeksi. Lasten rikollinen käyttäytyminen haastaa normatiivisen laadukkaan lapsuuden olettamaa. Huolenpito ja turvalliset kasvuolosuhteet ovat laadukkaan lapsuuden peruspilareita. Rikollista käyttäytymistä hyväksyttävämpää on, että lapsi käy koulussa, tapaa kavereita, ja hänellä on huolehtivat vanhemmat ja harrastuksia. Van Hecke ja kollegat (2023, 623) toivat esille lapsen kokemuksen siitä, miten lapsi kokee omalla käyttäytymisellään pettäneensä vanhempansa, eikä koe pystyvänsä vastaamaan asetettuihin vaatimuksiin. Lapsi voi rikollisella käyttäytymisellä etäännyttää itsensä perheestään ja pyrkiä itsenäistymään, mutta toisaalta myös saamaan itsensä lähemmäksi osaksi perhettä (Ginner Hau & Azad 2022). Ensimmäisessä tulosluvussa käsittelen normatiivisesti laadukkaan lapsuuden oikeusnormeja sekä muita hyvään elämään liittyviä normeja. Oikeusnormit tuovat esille lapsen oikeuden laadukkaaseen lapsuuteen, lapsen desistanssia puolestaan tukevat turvalliset läheissuhteet ja merkityksellinen tekeminen.

4.1 LAADUKKAAN LAPSUUDEN OIKEUSNORMIT

Lapsella on oikeus huolenpitoon ja turvallisiin kasvuolosuhteisiin ja kaikessa viranomaistoiminnassa tulee huomioida lapsen etu (LsL 4 §). Oikeusnormit avaavat sitä, mitä on ”riittävän hyvä” lapsuus. Tutkimuksissa lapsi kuvattiin haavoittuvana ja suojeltavana, mutta toisaalta myös rikollisesti käyttäytyvänä ja kriminalisoituna (Maxwell 2023; Shaw & Greenhow 2020; Van Hecke ym. 2023). Lasta, joka on käyttäytynyt rikollisesti, voidaan viranomaisprosesseissa kohdella kuin pientä aikuista. Aikuisen tulee kuitenkin turvata lasta, oli kyse viranomaisesta, kuten sosiaalityöntekijästä tai lapsen vanhemmasta. Lapsuus nähtiinkin tutkimuksissa suojeltavana ajanjaksona. Haastatellut lapset toivat esille kokemuksen turvasta ja toisaalta myös sen puutteesta. Turvattomat olosuhteet saattoivat ajaa lapsen osaksi rikollisesti käyttäytyvää ryhmää. (Van Hecke ym. 2023.)

Oikeusnormien noudattamista oletetaan kaikilta yhteiskuntaan kuuluvilta ikään katsomatta. Rikoksen tekeminen haastaa vallitsevaa oletusta lapsen hyvästä käyttäytymisestä. Lapsilla, jotka eivät pitäneet oikeusjärjestelmää legitimiinä eivätkä olleet tyytyväisiä oman sosiaalityöntekijän tai muiden viranomaisten toimintaan, oli enemmän haasteita noudattaa oikeusnormeja (Kolivoski ym. 2016). On huomionarvoista, että oikeusnormien noudattamisen nähdään olevan yksilön vastuulla.

Aineistoni ei anna kuitenkaan selkeää vastausta siihen, kenen tulisi ottaa vastuu siitä, että lapsi noudattaa yleisesti sovittuja sääntöjä. Jos lapsi ei koe oikeusjärjestelmän tai viranomaisten toimintaa reiluksi ja luotettavaksi, voi olla vaikeaa tukea lasta toimimaan asetettujen ehtojen ja ohjeistusten mukaan ja lopulta irrottautumaan rikollisesta käyttäytymisestä.

Lapsella on myös oikeus tietoon itseään koskevissa päätöksissä ja mahdollisuus esittää mielipiteensä (LsL 5 §). Tiedon puute ja kokemus siitä, ettei pysty vaikuttamaan omiin asioihinsa voi olla syynä lapsen rikolliselle käyttäytymiselle. Van Hecken ja kollegojen (2023, 625–626) tutkimukseen osallistunut lapsi kertoi, miten hänet oli siirretty toiseen laitokseen ilman keskustelua asiasta. Syy siirtoon jäi epäselväksi. Haastateltu koki, ettei voinut vaikuttaa omiin asioihinsa. Näin ollen lapsi perusteli omaa uusinutta rikollista käyttäytymistään sillä, ettei hänen mielipiteillään tai tekemisillään ollut mitään merkitystä. Yhteisen ymmärryksen muodostaminen ja tiedon jakaminen ovat lapsen oikeuksia. (Mt.) Yhteisen tiedon ja ymmärryksen muodostaminen voivat tukea lapsen desistanssia sekä saada lapsi kokemaan itsensä ja näkemyksensä arvokkaina.

4.2 HYVÄN ELÄMÄN MUUT NORMIT

Perinteisen näkemyksen mukaan lapsen koulunkäynti, työskentely ja harrastukset vähentävät rikollista käyttäytymistä, koska lapsella ei yksinkertaisesti ole aikaa epätoivottuun toimintaan (esim. Monahan ym. 2013, 800). Niin ikään perhe- ja läheissuhteilla on yhteys rikolliseen käyttäytymiseen ja siitä irrottautumiseen (Ginner Hau & Azad 2022). Läheissuhteet luovat turvaa ja kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta, joka puolestaan tukee rikollisesta käyttäytymisestä irrottautumista. (Baidawi ym. 2020; Ginner Hau & Azad 2022; Van Hecke 2023, 623–631.) Rikollisella käyttäytymisellä voidaan pyrkiä myös irrottautumaan perheestä ja elämään itsenäisesti (Ginner Hau & Azad 2022). Käsittelen hyvän elämään normeista ensin lapselle merkityksellistä tekemistä, jonka jälkeen tuon esille lapselle tärkeisiin läheissuhteisiin tukemisen.

MERKITYKSELLINEN TEKEMINEN

Merkityksellisellä tekemisellä, josta käytettiin aineistossa myös käsitettä ”normatiivinen tekeminen” (Monahan ym. 2013), voidaan tarkoittaa esimerkiksi koulunkäyntiä, harrastuksia tai työssä käyntiä. Merkityksellisen tekemisen on havaittu vauhdittavan desistanssia ja vähentävän antisosiaalisen käyttäytymisen todennäköisyyttä (Monahan ym. 2013, 798–800). Abeling-Judgen (2021)

mukaan desistanssiin vaikuttaa muun muassa kouluyhteisöön kuuluminen, jonka liitän osaksi merkityksellistä tekemistä.

Lasten rikollisessa käyttäytymisessä ja desistanssissa koulu on siis merkittävässä roolissa (Abeling-Judge 2021; Monahan ym. 2013). Säännöllisesti koulussa käyvillä lapsilla havaittiin vähemmän antisosiaalista käyttäytymistä kuin lapsilla, jotka kävivät koulua epäsäännöllisesti tai eivät ollenkaan (Monahan ym. 2013, 795). Aineistossa havaittiin yhteys koulunkäyntiin sitoutumisen lisääntymisen ja rikollisen käyttäytymisen vähenemisen välillä. Positiiviset kokemukset koulunkäynnistä tukivat rikoksetonta elämää kohti aikuisuutta. (Abeling-Judge 2021, 305.) Monahan ja kollegat (2013, 798–800) toteavat työelämän ja koulunkäynnin olevan parempi vaihtoehto ”joutilaana ololle”. Erityisesti nuoremmilla lapsilla säännöllinen koulunkäynti nähtiin tärkeänä antisosiaalisen käyttäytymisen, kuten rikollisen toiminnan lopettamisen kannalta (mt.). Van Hecken ja kumppaneiden (2023) tutkimuksessa haastatelluilla rikollisesti käyttäytyneillä lapsilla ilmeni koulupudokkuutta. Haastatellut ilmaisivat kokemuksensa siitä, etteivät kokeneet pärjäävänsä koulussa tai saavuttavansa koulusta annettuja odotuksia. Tästä seurasi pinnaamista ja lopulta koulu saattoi jäädä kesken. (Mt.) Vanhemmat kertoivat myös havainneensa lapsen koulunkäynnin vähenemisen ja loppumisen yhtenä varoitusmerkkinä lapsen rikollisesta käyttäytymisestä (Maxwell 2023, 248–249).

Koulunkäynnin lisäksi muulla ”kehityksellisesti normatiivisella tekemisellä” nähtiin olevan positiivisia vaikutuksia antisosiaalisen käyttäytymisen vähenemiseen (Monahan ym. 2013, 798). Harrastukset jäivät kuitenkin aineistossa verrattain pienelle huomiolle. Carsonin ja kumppaneiden (2017) tutkimuksessa todettiin koululla järjestetty vapaa-ajan toiminta (engl. *extracurricular activities*) yhtenä keinona tukea desistanssia. Harrastukset tulisi siis huomioida desistanssin tukemisessa, sillä ne luovat mahdollisuuden kaverisuhteiden muodostamiselle, voivat olla lapselle tärkeitä ja viedä merkittävän osan ajankäytöstä. Merkitykselliseen tekemiseen liittyy lapsen kokemus yhteisöön kuulumisesta (Abeling-Judge 2021). On kuitenkin aiheellista pohtia, mikä käsitetään merkitykselliseksi tekemiseksi. Tutkittaessa merkityksellistä tekemistä tullaan korostaneeksi lapsen kohdistuvaa odotusta normatiivisesta käyttäytymisestä (Van Hecke ym. 2023). Aineisto jättää pohtimaan, pidetäänkö yhtä harrastusta merkityksellisempänä kuin toista, ja riittääkö, että lapsi on itse omaan tilanteeseensa tyytyväinen.

LÄHEISSUHTEISIIN TUKEMINEN

Sosiaalisten verkostojen, kuten perheen, vertaisten ja kavereiden merkitys on tärkeä osa lapsen desistanssia (Abeling-Judge 2021, 305–306; Van Hecke 2023). Baidawin (2020) mukaan viranomaisten, jotka työskentelevät rikollisesti käyttäytyneiden lasten ja vanhempien kanssa, tulisi keskittyä perhesuhteiden haasteisiin. Vanhempien lisäksi muiden turvallisten aikuisten, kuten isovanhempien rooli rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa voidaan nähdä tärkeänä (Dubberley ym. 2015, 13). Yksin jäämisen kokemus ja se, ettei lapsi kokenut sopivansa perheeseen tai kaveripiiriin korostuivat tutkimuksissa. Lapsi voikin löytää yhteisön ja merkitykselliset suhteet myös porukasta, joka osallistuu rikolliseen toimintaan. (Baidawi ym. 2020; Ginner Hau & Azad 2022; Van Hecke 2023, 623–631.)

Tutkimuksissa osa lapsista koki suhteen vanhempiin ja sisaruksiin lämpimänä ja välittävänä, toiset etäisenä. Luottamuspuula sekä huomiotta jääminen kuuluivat rikollisesti käyttäytyneiden lasten kertomuksissa perheistään. Rikollisuus nähtiin yhtenä seurauksena epätydyttävistä perhesuhteista. (Baidawi 2020, 286; Ginner Hau & Azad 2022, 224–225; Van Hecke 2023.) Toisaalta rikollisella käyttäytymisellä voitiin pyrkiä muodostamaan läheisempiä suhteita perheen kanssa (Ginner Hau & Azad 2022, 227). Dubberley ja kollegat (2015) nostivat esille perheen ja vanhempien roolin lapsen desistanssissa. Lasten onnistunut rikollisuudesta irrottautuminen oli todennäköisempää, jos perhe oli siinä aktiivisesti tukena (mt., 13).

Suoraan lapseen kohdistuvien toimenpiteiden rinnalla aineistossa korostui vanhemmuuden tukemisen merkitys ja sen vaikutus lapsen hyvinvointiin. Vanhemmuuden tuen avulla voidaan tukea lapsen hyvinvointia, joka puolestaan voi edistää rikollisuudesta irrottautumista. Tutkimuksissa todettiin vanhempien hyvinvoinnin ja vanhemmuuden haasteiden vaikuttaneen lapsen hyvinvointiin ja sitä kautta rikolliseen käyttäytymiseen ja desistanssiin. (Baidawi 2020; Baidawi ym. 2020, 5–7; Van Hecke 2023, 626.) Lapset eivät välttämättä kokeneet suhdetta vanhempiin vahingolliseksi tai turvattomaksi, vaan ennemminkin uuvuttavaksi ja epävakaaaksi (Van Hecke 2023, 626).

On yleisesti tiedossa, että lasten jääminen ilman vanhempien valvontaa sekä turvallisen aikuisen puuttuminen voivat olla yhteydessä lapsen rikolliseen käyttäytymiseen. Valvonta ja tiukka rajoittaminen eivät kuitenkaan riitä lapsen rikollisuudesta irrottautumiseen. Ginner Hau & Azad (2022) havaitsivat tutkimuksessaan, miten osa vanhemmista vetäytyi ja halusi erottaa itsensä lapsen rikollisesta käyttäytymisestä. Vanhemmat eivät ymmärtäneet lapsen rikollista käyttäytymistä ja kokivat

pettymystä ja avuttomuutta (mt.). Vanhemmat saattoivat myös pyrkiä vaikuttamaan lasten rikolliseen käyttäytymiseen asettamalla äärimmäisen tiukkoja rajoja, joka voi päinvastoin lisätä lapsen rikollista toimintaa (Ginner Hau & Azad 2022, 226; Maxwell 2023; Van Hecke 2023). Osa vanhemmista painosti lasta tekemään rikoksia taloudellisen tai muun hyödyn takia (Baidawi ym. 2020; Maxwell 2023, 252). Tällaista hyväksikäyttöä tarkastelen tarkemmin seuraavassa tulosluvussa.

Perhesuhteiden tukemisen lisäksi vertaissuhteet ovat tärkeitä rikollisuudesta irrottautumisessa. Koulusiirtymät tai kodin ulkopuolelle sijoittaminen loivat uusia merkityksellisiä suhteita sekä saattoivat vähentää lapsen yhteyttä kavereihin, joilla oli ollut aiempaa rikollista käyttäytymistä. (Carson ym. 2017; Van Hecke 2023.) Koulusiirtymiä tarkasteltiin normatiivisesti esimerkiksi siirtymänä kouluasteelta toiselle, sekä ei-normatiivisesti eli koulun vaihtamisena luokka-asteen pysyessä samana (Carson ym. 2017, 403). Siirtymä voi antaa mahdollisuuden muodostaa uusia läheissuhteita, joihin ei liity rikollista käyttäytymistä (Carson ym. 2017). Lapset muodostivat uusia läheissuhteita myös sijoituksen aikana ja osa piti esimerkiksi lastensuojelulaitoksen työntekijöitä tai toisia lapsia tärkeinä läheisinä. (Van Hecke 2023, 625.)

Toisaalta siirtymät, kuten sijoitus ja huostaanotto voivat rikkoa ainoat jäljellä olevat läheisverkostot. Carsonin ja kollegojen (2017) tutkimuksessa koulun vaihtamisen ja rikollisesti käyttäytyvästä ryhmästä irrottautumisen välillä havaittiin yhteys. On kuitenkin tärkeää huomioida, että vaikka kavერი ja läheisverkosto näyttäytyisi sosiaalityöntekijän silmin vahingollisena, se voi olla ainut ”perhe”, johon lapsi kokee kuuluvansa ja jossa lapsi tuntee olevansa hyväksytty (Carson ym. 2017; Van Hecke 2023, 627). Lastensuojelun asiakkailta muuttamisen, sijoitusten, asunnottomuuden tai epäonnistuneen perheen jälleenyhdistämisen havaittiin olevan yhteydessä lapsen rikolliseen käyttäytymiseen (Baidawi 2020, 287). Muuttaminen ja koulun vaihtaminen voidaan nähdä mahdollisuutena irrottautua rikollisesti käyttäytyvästä ryhmästä, merkityksellisemmäksi kuitenkin nähtiin kouluun sitoutuminen ja kaverisuhteiden luominen vertaisiin, jotka eivät tee rikoksia. (Carson 2017, 411–412.)

Läheisverkostoksi määriteltiin aineistossa vanhempien ja sisarusten lisäksi ystävät ja kaverit, jotka eivät käyttäydy rikollisesti. Van Hecken ja kollegojen (2023) tutkimuksessa lapset kertoivat merkityksellisistä suhteista ryhmiin, jotka tekivät rikoksia, mutta hyväksyivät lapset omina itsenään. Lapset toivat esille tunteen yhteisöön kuulumisesta, turvasta ja suojelusta. Desistanssia tuki välittävä ja turvallinen sosiaalinen verkosto, joka ottaa vastuun rikollisuudesta irrottautumisesta yhdessä lapsen kanssa (mt., 635).

5 SOSIAALITYÖNTEKIJÄ DESISTANSSIN TUKENA

Tuen ja kontrollin välinen ero on veteen piirretty. Monet pohjimmiltaan hyvää tarkoittavat tukipalvelut voivat näyttäytyä kontrollointina ja vallankäyttönä. Tässä toisessa tulosluvussa nostan esille sosiaalityöntekijän roolin, sekä siihen liittyvän tuen ja kontrollin lapsen desistanssissa. Konkreettisen tuen lisäksi korostan asiakkaiden ja viranomaisten odotuksia sosiaalityöntekijän tuesta. Odotukset muodostuivat aineistosta lapsen, vanhempien ja viranomaisten toimintaan liittyvistä toiveista ja tavoitteista rikollisesti käyttäytyvän lapsen ja toisaalta myös koko perheen tukemisessa. Käsittelen aluksi sosiaalityön konkreettista tukea lapsen rikollisuudesta irrottautumisessa, jonka jälkeen keskityn asiakkaiden ja viranomaisten tuottamaan kokemustietoon siitä, millaista viranomaistoiminnan, kuten lastensuojelun sosiaalityön tulisi olla.

5.1 KONKREETTINEN TUKI (JA KONTROLLOINTI)

Lastensuojelun tehtävä on turvata lapsen hyvinvointi ja kasvuolosuhteet (LsL 4 a §). Konkreettisella tuella tarkoitetaan asiakkaan tukemista käytännön asioissa, taloudellista tukea, vahingollisten läheissuhteiden rajoittamista ja äärimmäisissä tapauksissa sijoitusta tai huostaanottoa. Käsittelen konkreettista tukea ensin vahingollisten läheissuhteiden ja yhteydenpidon rajoittamisen kautta. Sen jälkeen tarkastelen viranomaisen tukea rakenteita ja rutiineja tuovana palveluna sekä sijoitusta ja huostaanottoa viimesijaisena tukitoimena. Lopuksi keskityn lyhyesti sosiaalityön taloudelliseen tukeen.

Vahingollisilla läheissuhteilla havaittiin olevan yhteys oikeudellisten normien noudattamattomuuteen. Mikäli läheissuhteissa oli rikollisesti käyttäytyviä henkilöitä tai esimerkiksi päihteiden käyttöä, oikeusnormien rikkominen oli lapsen kohdalla myös yleisempää. (Kolivoski ym. 2016.) Jos läheissuhteet havaitaan lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta haitallisiksi, yhteydenpitoa voidaan sosiaalityöntekijän päätöksellä rajoittaa väliaikaisesti muun muassa lapseen kohdistuneen väkivallan tai vanhemman päihteidenkäytön takia. Yhteydenpidon rajoittaminen on aina väliaikainen toimenpide, jonka tarpeellisuutta sosiaalityöntekijän tulee arvioida. (LsL 62 § ja 63 §.)

Äärimmäisenä esimerkkinä vahingollisesta läheissuhteesta on lapsen rikollinen hyväksikäyttö tai riisto, jota voi olla rikollisen käyttäytymisen taustalla. Rikollista hyväksikäyttöä voi tapahtua tuttu-
jen tai tuntemattomien toimesta ja siihen liittyy lapseen kohdistuvaa vallankäyttöä (Maxwell 2023).
Rikolliseen hyväksikäyttöön voi sisältyä seksuaalista hyväksikäyttöä, kiristystä, manipulointia tai
painostusta. Erityisen alttiita vallankäytölle ovat sijoitetut lapset. (Baidawi ym. 2020; Maxwell
2023; Shaw & Greenhow 2020.) Sosiaalityöntekijän tehtävänä on pyrkiä puuttumaan tällaisiin va-
hingollisiin läheissuhteisiin. Baidawin ja kollegojen (2020) mukaan rikollinen hyväksikäyttö ilmeni
esimerkiksi silloin, kun lapsi oli tehnyt rikoksen ja rikoksesta saadut rahat käytettiin vanhempien
päihteisiin. Tuntematon aikuinen voi myös hyödyntää lasta rikollisessa teossa, koska lapsi on nuori
tuomittavaksi tai saisi lievemmän tuomion aikuiseen verrattuna. Rikollista hyväksikäyttöä voi ta-
pahtua myös lapsen ollessa velkaa aikuiselle, jolloin lapsi painostetaan maksamaan velkansa
rikollisilla teoilla. (Mt., 5.)

Baidawi ja kollegat (2020, 6) mainitsevat suojelevat toimenpiteet, kuten lastensuojeluilmoituksen
tekemisen tai väliaikaisen sijoituksen interventiona rikolliselle hyväksikäytölle. Shaw ja Greenhow
(2020) puolestaan kyseenalaistavat rangaistukselliset menetelmät tapana pyrkiä pysäyttämään lap-
sen rikollinen käyttäytyminen, joka voikin olla seurausta hyväksikäytöstä. Ymmärryksen ja tiedon
lisääminen lapsen rikollisesta hyväksikäytöstä on välttämätöntä ja ilmiö jää viranomaisilta edelleen
usein tunnistamatta (Maxwell 2023; Shaw & Greenhow 2020, 1557–1558).

Lapset voivat kokea viranomaistoiminnan, kuten lastensuojelun, ”pakollisena pahana” tai rangais-
tuksena, joka on seurausta rikollisesta käyttäytymisestä. Dubberleyn ja kumppaneiden (2015, 12–
15) mukaan osa asiakkaista osallistui tukitoimiin, kuten viranomaistapaamisiin, ainoastaan siksi,
koska pelkäsivät mahdollisia negatiivisia seurauksia, joita tapaamisen perumisesta voisi seurata.
Toisaalta lapset toivat esille kokemuksen oman tilanteen sekavuudesta, johon viranomaistapaamiset
ja tuki toivat rakennetta ja rutiineja. Tämä näkyi erityisesti tilanteissa, joissa vanhemmat eivät olleet
lapsen tukena. Sosiaalityöntekijän ja sidosryhmien toiminnassa lapset arvostivat viranomaisen em-
paattisuutta ja joustavuutta. Työntekijät tunnistivat lasten haasteen noudattaa annettuja aikatauluja
ja pyrkivät kehittämään toimintaa niin, että lapsen olisi mahdollisimman helppoa osallistua sovit-
tuihin tapaamisiin. Käytännössä tämä saattoi näkyä useina muistutuksina tulevasta tapaamisesta,
hakemalla lapsi neuvotteluun tai pitämällä tapaaminen lapsen kotona. (Mt.)

Viimesijaisia tukitoimia ovat lapsen sijoitus tai huostaanotto. Aineistossa mainittua ”väliaikaista sijoitusta” voidaan verrata Suomen kontekstissa lastensuojelun avohuollon sijoitukseen tai kiireelliseen sijoitukseen (LsL 37 §, 37 a § ja 38 §). Mikäli avohuollon palvelut koetaan riittämättömäksi, lapsi voidaan siirtää sijaishuollon asiakkaaksi (LsL 4 §). Baidawin (2020) mukaan lapset, jotka olivat jossain vaiheessa elämäänsä olleet sijoitettuna tai huostaanotettuna, olivat erityisen haavoittuvassa asemassa rikollisen käyttäytymisen ja uusintarikollisuuden näkökulmasta. Toisaalta väliaikainen sijoitus nähtiin yhtenä mahdollisuutena tukea rikollisen käyttäytymisen lopettamista.

Sijoitetuilla lapsilla rikollinen käyttäytyminen tapahtui usein vuosi ennen tai jälkeen lapsen sijoituksesta kodin ulkopuolelle. Ensimmäinen syyte lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille rikollisesta toiminnasta tuli keskimäärin 14-vuotiaana ja todennäköisyys henkilöön kohdistuviin vakaviin rikoksiin oli suurempi kuin lapsilla, jotka eivät olleet aiemmin olleet lastensuojelun asiakkaana. Riski rikolliselle käyttäytymiselle oli kolminkertainen verrattuna lapsiin, joita ei ollut sijoitettu kodin ulkopuolelle. (Baidawi 2020, 285–290; Baidawi ym. 2020.) Vaikka sijoitus kodin ulkopuolelle ja sijoituksen vaikuttavuus herättävät kysymyksiä, osa lapsista koki olevansa laitoksessa paremmassa turvassa (Van Hecke 2023, 625). Kodin ulkopuolelle sijoittaminen voi mahdollistaa lapsen elämässä normatiivista lapsuutta tukevia tekijöitä, kuten huolenpitoa ja turvallisia kasvuolosuhteita. Sijoituksella pyritään tukemaan myös säännöllistä koulunkäyntiä, harrastuksia ja turvallisia läheis- ja vertaissuhteita. Tällöin sosiaalityön vahva puuttuminen ja kontrolli muuttuvat pyrkimykseksi tukea lapsen rikollisen käyttäytymisen loppumista.

Vahvasti yksilön oikeuksiin puuttuvan tuen lisäksi sosiaalityöntekijän antama taloudellinen tuki voi olla merkittävää rikollisuudesta irrottautumisessa. Lapsi voi pyrkiä rikollisella käyttäytymisellä taloudelliseen hyötyyn. Lapset saattoivat perustella rikollista käyttäytymistä sillä, että se antaa mahdollisuuden muun muassa hankkia uusia tavaroita. Osa lapsista pyrki taloudelliseen riippumattomuuteen vanhemmistaan ja myi esimerkiksi päihteitä, tai ”kantoi kortensa kekoon” ja tuki perheen taloudellista tilannetta tekemällä rikoksia. (Esim. Ginner Hau & Azad 2022; Maxwell 2023; Van Hecke ym. 2023.) Suomessa lastensuojelun työntekijällä on velvollisuus turvata perheen välttämätön toimeentulo (LsL 35 §). Turvaamista tehdään ehkäisevällä ja täydentävällä toimeentulotuella (toimeentulotukilaki 7 c § ja 8 §) sekä lastensuojelun taloudellisen tuen päätöksellä (LsL 36 §). Vaikka taloudellinen tuki tuli harvoin esille aineistossa osana tukitoimia, sosiaalityöntekijän velvollisuus taloudellisen tukeen tulee huomioida pohdittaessa lastensuojelun asiakkaaseen kohdistettua konkreettista tukea.

5.2 ODOTUKSET JA TOIVEET SOSIAALITYÖNTEKIJÄN LAPSEEN JA PERHEESEEN KOHDISTAMASTA TUESTA

Lopuksi tarkastelen odotuksia ja toiveita sosiaalityöntekijän tuesta lasten rikollisen käyttäytymisen ehkäisyssä. Korostan aineistosta asiakkaiden, sosiaalityöntekijöiden ja sidosryhmien esittämiä odotuksia sosiaalityöntekijän toimintaa liittyen. Lyhytkestoisen avun ja tulipalojen sammuttelun sijaan sosiaalityössä tulisi pyrkiä pitkäkestoisempaan tukeen (Maxwell 2023). Van Hecke ja kollegat (2023) nostavat esille, ettei desistanssin tulisi olla ainoastaan yksilön vastuulla. Odotukset liitän yksilölliseen kohteluun, perheen kokemustiedon huomioimiseen, palvelujen oikea-aikaisuuteen ja asiakkaan kokemukseen viranomaisen reilusta toiminnasta sekä asiakkaan ja työntekijän välille rakentuneeseen luottamukselliseen suhteeseen.

Dubberleyn ja kollegojen (2015) tutkimuksesta nostan esille sosiaalityöntekijän ja viranomaissidosryhmien ajatuksen siitä, miten yksilö tulisi huomioida tukipalveluissa. Osa haastatelluista koki, että viranomaistoiminta voisi paremmin huomioida esimerkiksi sen, mihin aikaan tapaaminen kannattaa järjestää. Kyky järjestää tapaamiset asiakkaalle sopivampaan aikaan mahdollisesti lapsen osallistumisen ja tuki näyttäytyi kokonaisvaltaisena. (Mt.) Tapaamisen ajankohdasta joustaminen on yksi esimerkki yksilöllisyyden huomioimisesta sosiaalityöntekijän tukipalveluissa.

Yksilöllisen kohtelun lisäksi vanhemmat, joiden lapsi oli mukana rikollisessa toiminnassa rikollisen hyväksikäytön takia, eivät kokeneet, että heitä olisi kuultu riittävästi viranomaisten päätöksissä. Vanhemmat eivät uskaltaneet olla yhteydessä viranomaisiin, kuten lastensuojeluun tai poliisiin, koska pelkäsivät lapselle koituvia seurauksia. Vanhempien tietoa oman lapsensa asioista ei arvoitettu ja tuki oli enemmän lyhytkestoista valvontaa, kontrollointia ja neuvontaa. Sosiaalityöntekijän tuki näyttäytyi vanhemmuuden arviointina koko perheen tuen sijaan. Ratkaisukeskeisen tuen lisäksi haastatellut toivoivat pitkäkestoisempaa tukea (Carson ym. 2017) ja vanhempien kokemustiedon ottamista osaksi viranomaisten toimintaa ja päätöksiä. (Maxwell 2023, 252–255.)

Pitkäjänteisen tuen lisäksi viranomaisen tulisi tunnistaa lapsen haavoittuvuus ja toimissaan keskittyä lapsen tukemiseen sekä välttää kriminalisointia (Shaw & Greenhow 2020, 1560). Lapsen kokemus sosiaalityöntekijän epäreilusta käytöksestä vaikutti lapsen näkemykseen koko viranomaistoiminnasta. Sosiaalityöntekijän, kuten myös muiden lasten kanssa toimivien viranomaisten, toimien

eettisyydellä on suuri merkitys lapsen kokemukseen oikeusjärjestelmästä ja normien noudattamisesta. Tällä voi olla yhteys tukipalvelujen vaikuttavuuteen ja sitä kautta myös lapsen desistanssiin. Lapsen kokemus reilusta ja hyvästä suhteesta sosiaalityöntekijään ja muihin viranomaisiin voi edistää oikeusnormeihin sopeutumista. (Kolivoski ym. 2016.)

Carson ja kollegat (2017) korostivat tuen merkitystä erityisesti lapsen muodostaessa uusia sosiaalisia suhteita, sitoutuessaan kouluun ja tulevaisuuden pyrkimyksiinsä. Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaisiin kohdistuneessa tutkimuksessa havaittiin, että pitkäkestoisella interventiolla, joka sisälsi muun muassa mentorointia ja sosiaalisten taitojen opettelua, oli yhteys vähempään itse ilmoitettuun rikolliseen käyttäytymiseen teini-iässä, sekä rikollisen käyttäytymisen äkkinäisempään loppumiseen. Rikollisesti käyttäytyneistä lapsista merkittävä osa oli lastensuojelun asiakkaita jo ennen rikollisesta teosta kiinni jäämistä. Tämän takia lastensuojelun tulisi pyrkiä puuttumaan tilanteeseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Taussig ym. 2021, 1126–1128.) Niin ikään Shaw ja Greenhow (2020) sekä Van Hecke ja kumppanit (2023) korostivat sosiaalityön oikea-aikaisuuden merkitystä. Yleensä ottaen tuen piiriin päästään liian myöhään ja tukipalvelut alkavat vasta, kun lapsi alkaa käyttäytyä oikeusnormien vastaisesti (Van Hecke ym. 2023).

Tukipalvelujen keston ja ajoituksen lisäksi korostan vielä lopuksi avoimen keskustelun merkitystä. Keskustelu lapsen kanssa ilman pelkoa seuraamuksista on tärkeää ja antaa mahdollisuuden muodostaa positiivinen suhde viranomaisen ja lapsen välille. Kontrollonin sijaan tulisi keskittyä avoimeen ja aitoon tukeen sekä lapsen motivointiin kohti rikollisuudesta irrottautumista. (Baidawi ym. 2020; Van Hecke ym. 2023 632–635.) Shawn ja Greenhowin (2020, 1562–1565) mukaan sosiaalityön perinteiset tukipalvelut, joissa keskitytään ainoastaan yksittäisen perheen tukemiseen, eivät vastaa nykyaikaista tuen tarvetta. Sosiaalityön palvelut eivät turvaa riittävällä tavalla rikollisesti käyttäytyvän lapsen ja koko perheen hyvinvointia. Näin ollen tukipalveluja tulisi kehittää monialaisessa yhteistyössä. (Mt.)

6 YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli tarkastella sitä, mitkä asiat tukevat lapsen desistanssia ja sitä, miten sosiaalityöntekijän tulisi tukea lasta rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa. Kansainvälisten tutkimusten avulla olen tarkastellut lasten desistanssia sekä tuonut esille asiakkaan ja viranomaisten kokemuksia rikollisesti käyttäytyvään lapseen kohdistetusta tuesta ja peilannut tuloksia Suomen lastensuojelun kontekstiin.

Tutkielmani tulokset kuvaavat normatiivisesti laadukkaan lapsuuden olettamaa, sosiaalityöntekijän tuen ja kontrollin elementtejä sekä lapsen oikeuksia. Laadukas lapsuus näyttäytyy muun muassa siinä, mikä tekeminen katsotaan merkitykselliseksi ja siinä mitkä läheissuhteet nähdään tärkeinä.

Tulosteni perusteella oikeusnormit avaavat sitä, mitä tarkoitetaan riittävän laadukkaalla lapsuudella. Oikeusnormien noudattamisen voidaan nähdä olevan yksilön vastuulla. Aineisto ei kuitenkaan vastaa kysymykseen siitä, kenen tulisi ottaa vastuu, että lapset käyttäytyisivät sovittujen sääntöjen mukaisesti. Toisaalta vastuu annetaan vanhemmille, mutta kuitenkin samaan aikaan lasta voidaan kohdella kuin pientä aikuista. Lapsuus näyttäytyy suojeltavana ajanjaksona, jota aikuisen tulee turvata, oli kyse viranomaisesta tai lapsen läheisistä. (Van Hecke ym. 2023.)

Merkityksellinen tekeminen tukee lapsen desistanssia. Koulunkäynti näyttäytyi tärkeimpänä esimerkkinä merkityksellisestä tekemisestä osana desistanssia. Erityisesti nuoremmilla lapsilla säännöllinen koulunkäynti nähtiin tärkeänä tekijänä antisosiaalisen käyttäytymisen vähenemisessä. (Monahan ym. 2013.) Viranomaistoiminnassa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että lapsi käy koulua ja tarjota riittäviä tukitoimia, jottei kukaan jäisi koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Koulun lisäksi myös harrastuksilla ja muulla vapaa-ajantoiminnalla voi olla lapselle suuri merkitys. Merkityksellisen tekemisen korostaminen vahvistaa lapsen kohdistuvia odotuksia normatiivisesta käyttäytymisestä (Van Hecke ym. 2023).

Sosiaalisten verkostojen, kuten perheen, vertaisten ja kavereiden merkitys on tärkeää lapsen rikollisuudesta irrottautumisessa. Merkitykselliset suhteet voitiin löytää kuitenkin myös ryhmästä, joka käyttäytyy rikollisesti. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tukea lasta läheissuhteisiin, joissa lapsi kokee olevansa turvassa ja arvostettu. Sosiaalityöntekijällä ja lapsella ei välttämättä ole samaa käsitystä siitä, mitkä lasketaan turvallisiksi läheissuhteiksi. Lapsen desistanssi ei ole mahdollista

ilman välittävää sosiaalista verkostoa, joka ottaa vastuun rikollisuudesta irrottautumisesta yhdessä lapsen kanssa (Van Hecken ym. 2023).

Läheissuhteiden tukemiseen liittyy myös vanhemmuuden tukeminen. Rikollinen käyttäytyminen saattoi olla seurausta perhesuhteiden tai vanhemman hyvinvoinnin ongelmista. Vanhemmilla ja koko perheellä on keskeinen rooli lapsen rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa usein parhaiten, mikä tulisi huomioida viranomaisprosesseissa, kuten tukipalveluita suunniteltaessa ja päätöksenteossa.

Sosiaalityöntekijän lapseen ja perheeseen kohdistamaan tukeen lasten rikollisuudesta irrottautumisessa liitettiin myös yksilölliset ennaltaehkäisevät palvelut sekä tuen oikea-aikaisuus, jatkuvuus ja kesto. Ratkaisukeskeisyyden sijaan toivottiin pitkäkestoisempia palveluja, jotka alkaisivat jo ennen kuin lapsi alkaa käyttäytyä normien vastaisella tavalla. Tuessa keskeiseksi havaittiin myös lapsen kokemus sosiaalityöntekijästä. Kontrollonin sijaan aito tuki sekä lapsen motivointi ovat merkityksellisiä rikollisuudesta irrottautumisessa. Toimiva suhde sosiaalityöntekijän kanssa voi edistää rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa.

Lapset, jotka ovat olleet sijoitettuna tai huostaanotettuna ovat haavoittuvassa asemassa rikollisen käyttäytymisen ja uusintarikollisuuden näkökulmasta. Sijoitus voi kuitenkin turvata lapsen kasvuolosuhteet ja mahdollistaa myös rikollisuudesta irrottautumisen. Rangaistuksellisten tukitoimien sijaan oikea-aikaiset ja jatkuvat palvelut, jotka kohtaavat koko perheen, tukevat lapsen desistanssia ja hyvinvointia.

Desistanssilla voidaan viitata rikosuran päättymiseen, joten on aiheellista pohtia, onko se käsitteenä lasten kohdalla ylipäättään mielekäs. Tutkielman tarkoituksena ei ole tuomita lapsia taparikollisiksi vaan pyrkiä löytämään tapoja tukea lasta rikollisen käyttäytymisen lopettamisessa. Läheissuhteet ja merkityksellinen tekeminen korostuivat aineistossa, mikä tukee aiempaa tutkimusta desistanssista. On kuitenkin kiinnostavaa, miten merkityksellinen tekeminen jäi aineistossa huomattavasti pienemmälle huomiolle kuin läheissuhteisiin tukeminen, kun taas aikuisia koskevissa tutkimuksissa muun muassa työn hankkimista on pidetty tärkeänä osana desistanssia.

Lasten rikollinen käyttäytyminen on ilmiönä tunnistettu ja ehkäiseviä palveluita on jo kehitetty. Suomessa on jo laajasti käytössä rikollista käyttäytymistä ehkäiseviä palveluita, kuten ankkuritoiminta. Osa ankkuritoimintaa käyttävistä paikkakunnista kuitenkin rajasi ”menetetty tapaukset” tuen

ulkopuolelle. Tällaisiksi saatettiin määritellä lapset, jotka olivat aiemmin ollut palvelussa mukana tuloksetta. (Moilanen ym. 2021.) Pysin tutkielmallani tuomaan esille, ettei palveluiden tulisi ohittaa vakavia rikoksia tehneitä lapsia tai sellaisia, joille palvelut eivät ensimmäisellä kerralla tuottaneet tulosta. Tukipalvelujen tulisi keskittyä yhtä lailla heidän ja perheiden tukemiseen, jotta lapsen hyvinvointia saataisiin lisättyä ja uusintarikollisuutta vähennettyä. Edellä mainittu tuo näkyväksi, miten julkinen valta voi päättää, kenellä on oikeus palveluihin. On aiheellista pohtia voiko palvelun evätä ainoastaan siksi, ettei se ole aiemmin saanut aikaan toivottua vaikutusta.

Lastensuojelun toimista käytetään termiä tukitoimet, vaikka ne voidaan liittää myös kontrollointiin. Ero tuen ja kontrollin välillä on veteen piirretty (Pekkarinen 2010) ja huolenpito voi käsitteenä antaa vaikutelman toimista, jotka eivät olisi yksilön oikeuksiin kajoavia (Pösö ym. 2010). Edellä mainittu kuvaa lastensuojelun palvelujen haastetta. Lapsen tai vanhempien oikeuksia voidaan joutua kontrolloimaan vahvasti ja esimerkiksi sijoitetun lapsen liikkumista tai yhteydenpitoa voidaan joutua rajoittamaan, mikäli sen koetaan olevan turvallisuuden ja lapsen hyvinvoinnin kannalta välttämättömyyttä. Sosiaalityöntekijän kontrolli näkyi useissa aineiston tutkimuksista. Korostan kuitenkin sosiaalityöntekijä ja asiakkaan välisen luottamuksellisen suhteen, joustavuuden ja palvelujen asiakaslähtöisyyden merkitystä.

Tutkielman aineiston kritiikiksi nostan sen, miten useissa tutkimuksissa lapsi ja vanhemmat tuotiin esille tuen ja kontrollin kohteena eikä niinkään aktiivisina toimijoina. Lapsi nähtiin haavoittuvana ja suojeltavana. Samalla voidaan kuitenkin tulla ohittaneeksi lapsen kyky toimia aktiivisesti omassa asiassaan. Lapsuutta ei aineistossa juurikaan käsitelty erityisenä elämän ajanjaksona. Dubberley ja kollegat (2015, 16) toivat esille pohdinnan sosiaalityöntekijän osallistumisesta ja siitä, ottaako liiallinen sosiaalityöntekijän osallistuminen vastuun teosta pois lapselta. Sosiaalityö halutaan tuoda esille joustavana ja yksilöllisiä palveluja tuottavana. Tutkielmassa se kuitenkin näyttäytyi melko jäykkänä toimintana, joka ei kohdannut yksilön tarpeita riittävällä tavalla.

Tutkielman rajoitteena on viranomaistoiminnan, järjestelmien sekä lainsäädännön erot maiden välillä. Tutkimuksiin osallistuneiden lasten ikä vaihteli myös aineistossa. Viranomaisten toimintaa tutkittiin useilla eri aloilla, jonka takia tulosten yleistämiseen koskemaan ainoastaan lastensuojelun sosiaalityötä tulee suhtautua varauksella. Tutkielma avaa kuitenkin lasten rikollisen käyttäytymisen ilmiötä ja sitä, miten tärkeässä roolissa lastensuojelun sosiaalityöntekijä on lapsen rikolliseen käyttäytymiseen puuttuttaessa.

Tutkielmasta viriää useita tulevaisuuden tutkimusideoita. Tulevaisuudessa voisi tutkia esimerkiksi tarkemmin lastensuojelun sosiaalityöntekijän keinoja puuttua lasten uusintarikollisuuteen. Rikollinen hyväksikäyttö on jäänyt lasten kohdalla myös vähälle huomiolle ja usein hyväksikäytöstä puhuttaessa voidaan tarkoittaa ainoastaan seksuaalista hyväksikäyttöä. Aineiston mukaan sosiaalityöntekijöillä ei ollut riittävää osaamista puuttua rikolliseen hyväksikäyttöön. Tämä tulisi huomioida niin koulutuksessa kuin tutkimuksissakin. Vaikka lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi, sijoitetuilla tai huostaanotetuilla lapsilla on suurempi todennäköisyys jäädä kiinni rikollisesta teosta. Rikoksista tuomituilla lapsilla oli myös usein ollut yksi tai useampia aiempia lastensuojelun kontakteja. Olisi kiinnostavaa tutkia, minkä takia lapsi palaa takaisin lastensuojelun asiakkaaksi ilman, että tilanne muuttuu. Tämä liittyy läheisesti esimerkiksi sijaishuollon vaikuttavuuden tutkimukseen.

Aineisto ei vastaa siihen, että ajatellaanko tukipalveluissa yhteiskunnan vai yksilön etua. Sosiaalityöntekijän tulee edistää laadukasta lapsuutta. Aineisto jättää kuitenkin pohtimaan, kenen etua viranomaisen toimissa ajatellaan. Tutkielma tuo esille lapsen edun määrittelemisen haasteellisuu-den, onko lapsen etua se, että voi tehdä itselleen mielekkäitä asioita, vai että toimii yhteiskunnan normien mukaisesti. Aineiston tutkimuksessa haastateltu lapsi koki, että haluaa elää juuri nyt vapaasti, eikä halua tulla rajoitetuksi ja kokee onnellisuutta ollessaan kavereiden kanssa. Lapset kokivat, että vanhemmat olisivat pettyneitä heidän käyttäytymiseensä, eivätkä saavuttaisi annettuja odotuksia. Yhtäältä lapset sanoittivat tarvetta kokea olevansa hyväksytyt ja tulla kohdatuksi arvokkaana henkilönä aiemmista tapahtumista ja rikollisesta käyttäytymisestä huolimatta.

Vaikka on olemassa intuitiivinen ymmärrys siitä, mitä hyvällä elämällä tarkoitetaan, näkemys on kuitenkin hyvin subjektiivinen ja yksilöllinen, joka kumpuaa normatiivisista arvoista ja uskomuksista. (Van Hecke ym. 2023, 629)¹

---

¹Oma käännös.” Although there is an intuitive understanding about the meaning of a good life, this is a highly subjective and personal notion, which is interspersed with normative values and beliefs.” (Van Hecke ym. 2023, 629)

7 LÄHTEET JA LIITTEET

(*) Kirjallisuuskatsauksen aineistolähde

*Abeling-Judge, David (2021) Social Bonding Experiences Facilitating Desistance in Adolescence. *Crime and delinquency* 67(2), 287–315.

Ankkuritoiminnan käsikirja (2022) Sisäministeriön julkaisuja 40. Helsinki: Sisäministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-586-0> Viitattu 9.2.2024.

*Baidawi, Susan (2020) Crossover Children: Examining Initial Criminal Justice System Contact Among Child Protection-Involved Youth. *Australian Social work* 73(3), 280–295.

*Baidawi, Susan & Sheehan, Rosemary & Flynn, Catherine (2020) Criminal Exploitation of child protection-involved youth. *Children and Youth Services Review* 118. Artikkelin numero 105396, 1–9.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology* 3(2), 77–101.

*Carson, Dena C. & Melde, Chris & Wiley, Stephanie A. & Esbensen, Finn-Aage (2017) School transitions as a turning point for gang status. *Journal of crime and justice* 40(4), 396–416.

Cipriani, Don (2009) Children's rights and the minimum age of criminal responsibility: A Global perspective (ePub-versio). London and New York: Routledge.

Davis, Cassie (2022) The Parliament of Australia. The minimum age of criminal responsibility in Australia. https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp2122/Quick_Guides/MinimumAgeCriminalResponsibility Viitattu 7.2.2024.

*Dubberley, Sarah & Jones, Iolo Madoc & Parry, Odette & Graham, Karen & Roscoe, Karen (2015) Wake-up call: Achieving compliance with Youth Justice Orders. *Probation journal* 62(1), 7–19.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen (ePub-versio). Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2018) Johdatus lasten monipaikkaiseen asumiseen. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koski (toim.) Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö (ePub-versio). Helsinki: Gaudeamus.

*Ginner Hau, Hanna & Azad, Azade (2022) Swedish Adolescent Female Offenders with Limited Delinquency: Exploring Family-Related Narratives from a Developmental Perspective. *Child & adolescent social work journal* 39(2), 219–232.

Harrikari, Timo (2013) Securitizing Childhood – Childhood and Youth in Finnish Crime Prevention Programmes. *Youth Justice* 13(1), 57–72.

Heiskanen, Laura (2024) Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023. Keskusrikospoliisi, Tiedosteluosasto. https://poliisi.fi/documents/25235045/59586767/raportti_nuorten_ryostorikollisuus_julkinen.pdf/0690c6c1-0aeb-a4f8-0c65-a2e2dbfcaa93/raportti_nuorten_ryostorikollisuus_julkinen.pdf?t=1707379915528 Viitattu 13.2.2024.

Interstate Commission for Juveniles (2024) Age matrix. Age of Criminal Responsibility. <https://juvenilecompact.org/age-matrix> Viitattu 7.2.2024.

Juhila, Kirsi (2021) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Viitattu 9.1.2024.

Juvenile Justice Geography, Policy, Practice & Statistics (2013) Jurisdictional boundaries. <http://www.jjgps.org/jurisdictional-boundaries> Viitattu 7.2.2024.

Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 25(2), 18–28.

Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys 1995–2020. *Kriminologia* 1(1), 5–19.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018) *Kriminologia rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa* (ePub-versio). Helsinki: Gaudeamus.

*Kolivoski, Karen M. & Shook, Jeffrey J. & Johnson, Heath C. & Goodkind, Sara & Fusco, Rachel & DeLisi, Matt & Vaughn, Michael G. (2016) Applying Legal Socialization to the Child Welfare System: Do Youths' Perceptions of Caseworkers Matter? *Child Youth Care Forum* 45(1), 65–83.

Laki toimeentulotuesta 1412/1997.

LA Lakialoite 17/2004. Laki rikoslain 3 luvun 4 § muuttamisesta eduskunnalle. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=la+17/2004> Viitattu 4.3.2024.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Loeber, Rolf & Farrington, David P. (2000) Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. *Development and Psychopathology* 12(4), 737–762.

Maruna, Shadd (2003) *Makin good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington (D.C.): American Psychological Association.

*Maxwell, Nina (2023) I'm Trying to Save My Family: Parent Experiences of Child Criminal Exploitation. *Youth justice* 23(2), 243–258.

Moilanen, Tanja & Airaksinen, Matti & Kangasniemi, Mari (2021) Varhainen puuttuminen nuorten rikoksiin ja hyvinvointiin liittyviin ongelmiin: kyselytutkimus monialaista yhteistyötä tekeville ammattilaisille. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 58(1), 3–15.

*Monahan, Kathryn C. & Cauffman, Elisabeth & Steinberg, Laurence (2013) Age Differences in the Impact of Employment on Antisocial Behavior. *Child Development* 84(3), 791–801.

Oikeusministeriö. Rikosoikeus. <https://oikeusministerio.fi/rikosoikeus> Viitattu 8.2.2024.

Pekkarinen, Elina (2010) Kun lapsi haastaa lastensuojelun kohteen – lasten rikoksen ja yhteisöjen reaktiot. *Janus* 18(2), 178–183.

Perustuslaki (731/1999).

Pösö, Tarja & Kitinoja, Manu & Kekoni, Taru (2010) Locking Up for the Best Interests of the Child – Some Preliminary Remarks on ‘Special Care’. *Youth Justice* 10(3), 245–257.

Pösö, Tarja (2016) Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Rikoksentorjuntaneuvosto. Teorioita rikollisuuden syistä. <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista> Viitattu 8.2.2024.

Rikoslaki 39/1889.

Savolainen, Jukka & Hinkkanen, Ville & Pekkarinen, Elina (2007) Lasten rikolliset teot ja niihin puuttuminen. Tutkimus alle 15-vuotiaana poliisiin tietoon tulleista rikoksen tekijöistä Helsingissä. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76.

*Shaw, Julie & Greenhow, Sarah (2020) Children in care: Exploitation, Offending and the Denial of Victimhood in a Prosecution-led Culture of Practice. *The British journal of social work* 50(5), 1551–1569.

Sosnet. Sosiaalityön määritelmä. <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma> Viitattu 31.1.2024.

Suomen YK-liitto. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet> Viitattu 6.2.2024.

*Taussig Heather N. & Dmitrieva, Julia & Garrido, Edward F. & Cooley, John L. & Crites, Erin (2021) Fostering Healthy Futures Preventive Intervention for Children in Foster Care: Long-term Delinquency Outcomes from a Randomized Controlled Trial. *Prevention Science* 22(8), 1120–1133.

TENK (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf Viitattu 7.2.2024.

Tommo, Eija (2004) Lapsirikollisuus lastensuojelussa. Haastattelututkimus lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tulkinnoista ja toimintatavoista lapsirikollisuuden suhteen. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Torraco, Richard J. (2005) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. Human resource development review 4(3), 356–367.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (ePub-versio). Helsinki: Tammi.

Turanovic, Jillian J. (2019) Victimization and desistance from crime. Journal of Developmental and Life-Course Criminology 5(1), 86–106.

*Van Hecke, Nele & Meulewaeter, Florian & Vanderplasschen, Wouter & Van Damme, Lore & Naert, Jan & Rowaert, Sara & Vandeveldel, Stijn (2023) Formerly Detained Adolescents' Narratives: On the Interplay between Quality of Life and Desistance. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 67 (6–7), 618–639.

Vilkka, Hanna (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina (ePub-versio). Helsinki: Art house.

YLE (7.11.2023) Nuorten väkivaltarikollisuus on kasvanut valtakunnallisesti, sanoo Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen ylikomisario Jussi Huhtela. <https://yle.fi/a/74-20058974> Viitattu 19.2.2024

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Liite 1. Yhteenvedo aineistoartikkeleista.

Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tehtävä ja kohdema	Tutkimusmenetelmä, otos ja kohderyhmä	Keskeisimmät tutkimustulokset
<p>Monahan, Kathryn C. & Cauffman, Elisabeth & Steinberg, Laurence (2013) Age Differences in the Impact of Employment on Antisocial Behavior. <i>Child Development</i> 84(3), 791–801.</p>	<p>Tutkitaan yhteyksiä antisosiaalisen käyttäytymisen ja työskentelyn sekä koulunkäynnin välillä.</p> <p>Kohdema: Yhdysvallat</p>	<p>Kvantitatiivinen pitkittäistutkimus (kesto 5 vuotta)</p> <p>Otos: vakavasta rikoksesta tuomitut nuoret</p> <p>Kohderyhmä: 1354 nuorta</p> <p>Tutkittavien keskiarvoinen ikä: 16 vuotta</p>	<p>Säännöllinen työskentely voi vähentää antisosiaalista käyttäytymistä, mikäli nuori käy samanaikaisesti säännöllisesti koulussa. Säännöllisen koulunkäynnin merkitys antisosiaalisen käyttäytymisen vähenemisessä korostui erityisesti nuoremilla rikoksentekeijöillä. Eriytyisen haitallisena nähtiin epäsäännöllinen tai vähäisen koulunkäynti.</p>
<p>Kolivoski, Karen M. & Shook, Jeffrey J. & Johnson, Heath C. & Goodkind, Sara & Fusco, Rachel & DeLisi, Matt & Vaughn, Michael G. (2016) Applying Legal Socialization to the Child Welfare System: Do Youths' Perceptions of Caseworkers Matter? <i>Child Youth Care Forum</i> 45(1), 65–83.</p>	<p>Tutkitaan miten nuoren kokemukset lastensuojelun viranomaisesta vaikuttavat oikeudelliseen sosialisointiin (engl. legal socialization) ja liittyykö se rikolliseen käyttäytymiseen.</p> <p>Kohdema: Yhdysvallat</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus</p> <p>Otos: Nuorille rikoksesta tuomituille suunnattuun laitokseen sijoitetut nuoret</p> <p>Kohderyhmä: 113 nuorta</p> <p>Tutkittavien keskiarvoinen ikä: 16 vuotta</p>	<p>Nuoret, joilla on negatiivisempi näkemys työntekijästä, eivät pitäneet oikeusjärjestelmää legitimiinä ja osoittivat matalampaa oikeudellisiin normeihin sopeutumista. Oikeudellisella sosialisointilla on merkitsevä yhteys rikolliseen käyttäytymiseen.</p>
<p>Shaw, Julie & Greenhow, Sarah (2020) Children in care: Exploitation, Offending and the Denial of Victimhood in a Prosecution-led Culture of Practice. <i>The British journal</i></p>	<p>Tutkitaan viranomaisten näkemyksiä sijoitettujen lasten seksuaaliseen ja rikolliseen hyväksikäyttöön johtavista seikoista sekä viranomaistoimien vaikuttavuudesta ja haasteista hyväksikäyttöön puuttumisessa.</p>	<p>Kvalitatiivinen Haastattelututkimus</p> <p>Otos: viranomaiset lasten sosiaalityöstä ja oikeuslaitoksesta (poliisi, sosiaalityöntekijä, johtava sosiaalityöntekijä, ehdonalaisvalvoja,</p>	<p>”Huollettavuuden” (engl. looked-after) -statuksen ja tukipalvelujen puutteellisuuden takia lapset ovat alttiita hyväksikäytölle. Nykyiset palvelut eivät huomioi riittävästi rikkollisesti käyttäytyneen lapsen rikollista hyväksikäyttöä.</p>

of social work 50(5), 1551–1569.	Kohdema: Iso-Britannia	kansallisen terveydenhuollon edustajat Kohderyhmä: 36 työntekijää	
Baidawi, Susan & Sheehan, Rosemary & Flynn, Catherine (2020) Criminal Exploitation of child protection-involved youth. Children and Youth Services Review 118. Artikkelin 105396, 1–9.	Tutkitaan moniasiakkudessa (nuoriso-oikeuden ja lastensuojelun asiakkaana) olevien lasten rikollista hyväksikäyttöä ja rikollista käyttäytymistä sekä viranomaisten tapoja vastata ilmiöön. Kohdema: Australia	Monimenetelmä (engl. mixed methods), Haastattelut ja arkistoidut oikeuden dokumentit. Otos: Moniasiakkudessa olleiden lasten asiakirjat, asiaan liittyneiden viranomaiset haastattelut Kohderyhmä: 82 viranomaista, 300 lapsen dokumentit (10–17-vuotiaat, rikossyytteen noston aikaan)	Haastatelluista puolet olivat havainneet tuttujen tai tuntemattomien tekemää rikollista hyväksikäyttöä. Sijoitetut ja neuroepätyypilliset (engl. neurodisability) lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Viranomaisten toimet keskittyivät puuttumaan hyväksikäyttäjän toimintaan, turvaamaan lasta sekä lapsen kanssa tehtäviin interventioihin.
Baidawi, Susan (2020) Crossover Children: Examining Initial Criminal Justice System Contact Among Child Protection-Involved Youth. Australian Social work 73(3), 280–295.	Tutkitaan ensimmäisen syytteen johtaneen rikoksen luonnetta ja taustaa lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla. Kohdema: Australia	Monimenetelmä Otos: Moniasiakkudessa olevien lasten (engl. crossover children) asiakirjat Kohderyhmä: 300 lapsen dokumentit Tutkittavien ikä: 10–17-vuotiaat (rikossyytteen noston aikaan)	Kaikkiin nuoriso-oikeudessa tuomittuihin verrattuna lastensuojelun asiakkuudessa olleilla ensimmäinen tuomio tuli aiemmin ja vakavammista rikoksista. Syyte tuli vuosi ennen tai jälkeen kodin ulkopuolelle sijoituksesta. Moniasiakkudessa olevista lapsista haavoittuvimmassa asemassa olevilla on taustalla trauma, mielenterveysongelmia, laiminlyöntiä ja neuroepätyypillisyyttä.
Van Hecke, Nele & Meulewaeter, Florian & Vanderplassen, Wouter & Van Damme, Lore & Naert, Jan & Rowaert, Sara &	Tutkitaan miten elämänlaatu ja desistanssi vaikuttavat elämäntapoihin. Kohdema: Belgia	Kvalitatiivinen narratiivinen tutkimus, osa pitkittäistutkimusta Otos: Suljettuun laitoon määrätty	Elämäntapojen muutokset ovat yksilöllisiä. Desistanssi ei ole ainoastaan yksilön vastuulla, vaan sosiaalinen tuki ja yhteiskunnan rakenteet ovat merkittävässä roolissa nuoren

<p>Vandeveld, Stijn (2023) Formerly Detained Adolescents' Narratives: On the Interplay between Quality of Life and Desistance. <i>International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology</i> 67(6–7), 618–639.</p>		<p>rikoksesta tuomitut lapset</p> <p>Kohderyhmä: 3 nuorta</p> <p>Tutkittavien ikä: 17–18-vuotiaita</p>	<p>rakentaessa elämää ja identiteettiä uudelleen.</p>
<p>Taussig Heather N. & Dmitrieva, Julia & Garrido, Edward F. & Cooley, John L. & Crites, Erin (2021) Fostering Healthy Futures Preventive Intervention for Children in Foster Care: Long-term Delinquency Outcomes from a Randomized Controlled Trial. <i>Prevention Science</i> 22(8), 1120–1133.</p>	<p>Tutkitaan, millaisia vaikutuksia huostaanotetuille nuorille suunnatulla mentorointi- ja interventio-ohjelmalla ”Fostering Healthy Futures” on rikolliseen käyttäytymiseen.</p> <p>Kohdemaa: Yhdysvallat</p>	<p>Kvantitatiivinen, pitkittäistutkimus</p> <p>Otos: Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset</p> <p>Kohderyhmä: 391 lasta ja 425 lapsen oikeuden dokumentit</p> <p>Tutkittavien ikä: tutkimuksen alussa 9–11-vuotiaita, tutkimuksen lopussa 18–22-vuotiaita</p>	<p>Interventioon osallistunut ryhmä raportoi vähemmän rikollisesta toiminnasta kuin kontrolliryhmä. Syytteitä oli nostettu interventioon osallistuneille vähemmän. Lastensuojelun toimet, kuten mentorointi ja interventio-ohjelmat voivat vähentää rikollista käyttäytymistä.</p>
<p>Maxwell, Nina (2023) I’m Trying to Save My Family: Parent Experiences of Child Criminal Exploitation. <i>Youth Justice</i> 23(2), 243–258.</p>	<p>Tutkitaan vanhempien kokemuksia lapsen rikollisesta hyväksikäytöstä ja siitä seuranneesta rikollisesta käyttäytymisestä.</p> <p>Kohdemaa: Iso-Britannia</p>	<p>Kvalitatiivinen, haastattelututkimus</p> <p>Otos: Vanhemmat, joiden lapset olivat olleet rikollisen hyväksikäytön kohteena</p> <p>Kohderyhmä: 15 vanhempaa, joiden lapset olivat keskimäärin 15-vuotiaita</p>	<p>Vanhemman asiantuntijuus tulee ottaa mukaan osaksi lastensuojelun ja muiden viranomaisten prosesseja. Rikollinen hyväksikäyttö jää usein tunnistamatta, koska käyttäytymisen muutosten ajatellaan liittyvän normaaliin teini-ikään.</p>
<p>Carson, Dena C. & Melde, Chris & Wiley, Stephanie A. & Esbensen, Finn-Aage (2017) School transitions as a turning point</p>	<p>Tutkitaan rikollisesti käyttäytyvästä jengistä irrottautumista, ja miten koulusiirtymät vaikuttavat läheisverkostoihin</p>	<p>Monimenetelmä</p> <p>Otos: Lapset, jotka olivat osa rikollisesti käyttäytyvää jengiä ja osallistuivat</p>	<p>Elämänmuutokset, kuten koulun tai asuinalueen vaihtaminen, ovat käännekohtia, jotka mahdollistavat lapsen jengistä eroamisen. Koulun</p>

for gang status. Journal of crime and justice 40(4), 396–416.	sekä mahdollistavat jengiin liittymisen tai siitä poistumisen. Kohdema: Yhdysvallat	G.R.E.A.T. -ohjelmaan (engl. gang resistance education and training) Kohderyhmä: Kvantitatiivinen data: n=3820 lasta Kvalitatiivinen data: n=180 lasta	vaihtamisella oli vaikutus opintoihin sitoutumiseen, suotuisien vertaissuhteiden muodostamiseen sekä väkivaltaisen käytöksen oikeuttamisen väheneemiseen.
Abeling-Judge, David (2021) Social Bonding Experiences Facilitating Desistance in Adolescence. Crime and delinquency 67(2), 287–315.	Tutkitaan millainen vaikutus sosiaalisilla siteillä kouluun, vanhempiin ja vertaisiin on nuorten rikoksentekijöiden desistanssissa. Kohdema: Yhdysvallat	Kvantitatiivinen pitkittäistutkimus Otos: Nuoret rikoksesta tuomitut Kohderyhmä: 1354 nuorta Tutkittavien ikä: 14–18-vuotiaat	Koulun sitoutuminen, kiintymyssuhteet ja muutokset vertaissuhteissa voivat edistää positiivista muutosta rikollisessa käyttäytymisessä.
Ginner Hau, Hanna & Azad, Azade (2022) Swedish Adolescent Female Offenders with Limited Delinquency: Exploring Family-Related Narratives from a Developmental Perspective. Child & adolescent social work journal 39(2), 219–232.	Tutkitaan perheeseen ja perhesuhteisiin liittyviä ilmaisuja nuorten naisten kertomuksissa rikollisesta käyttäytymisestään. Kohdema: Ruotsi	Kvalitatiivinen narratiivinen tutkimus Otos: rikoksesta tuomitut tytöt Kohderyhmä: 9 nuorta Tutkittavien ikä: 15–21-vuotiaita, (ensimmäisen tuomion aikaan 15–17-vuotiaita)	Perhettä kuvattiin merkittävänä osana rikosprosessia. Rikollisen käyttäytymisen syiden nähtiin liittyvän perheen sisäisiin suhteisiin.
Dubberley, Sarah & Jones, Iolo Madoc & Parry, Odette & Graham, Karen & Roscoe, Karen (2015) Wake-up call: Achieving compliance with Youth Justice Orders. Probation journal 62(1), 7–19.	Tutkitaan, miten rikollisesti käyttäytyneiden nuorten työntekijät valvovat ja tukevat nuoria toimimaan normien mukaisesti. Kohdema: Iso-Britannia	Menetelmä: Kvalitatiivinen tutkimus, haastattelu Otos: työntekijät ja rikoksesta tuomitut nuoret Kohderyhmä: 5 työntekijää nuorten rikosten ehkäisy -työryhmästä, 21 nuorta Tutkittavien ikä: 12–17-vuotiaita	Lyhytkestoinen negatiivisten seurauksien ja rangaistusten välttelyyn perustuva työskentely ei tuota riittäviä ja pitkäaikaisia tuloksia, jotta nuoret sitoutuisivat käyttäytymään normien mukaisesti.